

Henryk SZELEGIEWICZ

Materiały do fauny mszyc (*Homoptera*, *Aphidodea*) Polski. II¹

Материалы к фауне тлей (*Homoptera*, *Aphidodea*) Польши. II¹

Beiträge zur Blattlaus-Fauna (*Homoptera*, *Aphidodea*) Polens. II¹

W związku z opracowaniem katalogu oraz kluczy do oznaczania mszyc Polski wynika potrzeba możliwie najpełniejszej inwentaryzacji występujących w kraju gatunków i odmian tej grupy owadów. Piśmiennictwo faunistyczne dotyczące mszyc Polski jest wyjątkowo ubogie i odnosi się do nielicznych regionów naszego kraju, głównie Pojezierza Mazurskiego (NEUMANN, 1857; RIECH, 1927; SZELEGIEWICZ, 1961a, 1963; HUCULAK, 1965, 1966a, b), Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (SZELEGIEWICZ, 1958, 1961b, 1963, 1964b; ACHREMOWICZ, 1967) oraz Niziny Mazowieckiej (MORDVILKO, 1894–95, SZELEGIEWICZ, 1961c, 1962b, 1965, 1966). Nieco mniej kompletne dane mamy z Pojezierza Pomorskiego (RÜBSAAMEN, 1901; SZELEGIEWICZ, 1958), Wyżyny Małopolskiej (SZELEGIEWICZ, 1964a), Wyżyny Lubelskiej (JUDENKO, 1930–31), Beskidu Wschodniego (HUCULAK, 1967) oraz Kotliny Nowotarskiej i Tatr (SZELEGIEWICZ, 1962a). Na pozostałych obszarach kraju systematycznych badań faunistycznych nie prowadzono i poza pojedynczymi wzmiankami nie dysponujemy żadnymi wykazami mszyc tych regionów. Na podstawie dotychczasowego piśmiennictwa nie można więc wyrobić sobie właściwego obrazu ani o niewątpliwym bogactwie gatunkowym mszyc, ani też o ich rozmieszczeniu w Polsce.

Zainteresowanie badaniami faunistycznymi, jakie obserwujemy ostatnio w wielu krajach Europy, wiąże się także z coraz większym znaczeniem gospodarczym mszyc. Istniejąca u mszyc tendencja do aktywnego poszerzania kręgu swych roślin żywicielskich stanowi stałą groźbę zwiększenia liczby gatunków szkodliwych. Fakt, że mszyce stanowią większość znanych obecnie wektorów chorób wirusowych roślin, zmusza również do wzmożenia badań faunistycznych.

Praca niniejsza zawiera wykaz mszyc zebranych na terenie całego kraju, głównie jednak w okolicach Warszawy. Wykaz ten obejmuje 255 gatunków i odmian, z których 5 nie było dotąd znanych z naszego kraju, a wiele znanych było zaledwie z pojedynczych stanowisk. Wykaz zawiera także wiadomości o známym rozmieszczeniu i biologii poszczególnych gatunków. Materiały służące za podstawę opracowanego wykazu przechowywane są w zbiorach Instytutu Zoologicznego PAN.

Wszystkim osobom, które przekazały mi zebrany przez siebie materiał, składam na tym miejscu serdeczne podziękowania.

¹Cf.: *Fragmenta Faunistica*, Warszawa, 1963, 10: 473–479.

WYKAZ SYSTEMATYCZNY GATUNKÓW

Rodzina Adelgidae

1. *Pineus pini* (GMEL.) — Gatunek euro-syberyjski, wraz z sosną zawleczony do Ameryki Północnej i Południowej, Australii i Nowej Zelandii. Żeruje zwykle u nasady szpilek, jedynie w wypadku gradacji atakuje gałęzie i pień. Może powodować szkody w młodnikach i szkółkach; w starszych drzewostanach bez znaczenia gospodarczego. U nas występuje zarówno na niżu, jak i w górach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 6 V 1962, *Pinus silvestris* L. — liczne bezskrzydłe dzieworódki.

2. *Pineus strobi* (HTG.) — Gatunek północnoamerykański, zawleczony wraz z wejmutką do Europy i tu rozprzestrzeniony w parkach i ogrodach. Żeruje na korze gałęzi i pnia.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 10 VI 1966, *Pinus strobus* L. — liczne bezskrzydłe dzieworódki.

*3. *Aphrastasia pectinatae* (CHOL.) — Gatunek rozmieszczony w Europie Północnej i Wschodniej oraz na Syberii. Jest to mszyca różnodomna, migrująca ze świerka na jodłę syberyjską; w parkach atakuje także jodłę pospolitą i balsamiczną. Żeruje na szpilkach. Nowy dla Polski i Europy Środkowej!

Nizina Mazowiecka: Baranów, pow. Grodzisk Mazowiecki, 1951, *Abies balsamea* MILL., H. TROJANOWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

4. *Adelges laricis* VALL. — Gatunek europejski, różnodomny. Migruje ze świerka na modrzew. Na świerku wytwarza charakterystyczne wyrośla na końcach przyrostów rocznych, na modrzewiu żeruje na korze gałązek i u nasady szpilek. W Polsce rozmieszczony głównie na południu kraju, w pozostałej części występuje jedynie w parkach i sztucznych zadrzewieniach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 21 VI 1955, *Picea excelsa* (LAM.) LK. — larwy w wyroślach.

5. *Sacchiphantes abietis* (L.) — Gatunek euro-syberyjski, jednodomny. Żyje na świerku w dużych jednostronnych wyroślach, wytwarzanych u nasady przyrostów rocznych. U nas występuje zarówno na niżu, jak i w górach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 21 VI 1955, *Picea excelsa* (LAM.) LK. — nimfy i uskrzydłone dzieworódki.

6. *Sacchiphantes viridis* (RATZ.) — Gatunek europejski, różnodomny. Migruje ze świerka, na którym wytwarza wyrośla identyczne jak gatunek poprzedni, na modrzew. W Polsce rozmieszczony głównie w południowej części, w innych częściach kraju jedynie w parkach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 21 VI 1955, *Larix polonica* RAC. — bezskrzydłe dzieworódki.

Rodzina *Phylloxeridae*

7. *Phylloxera salicis* (LICHT.) — Gatunek szeroko rozmieszczony w Palearktyce. Żyje w szczelinach kory pnia i gałęzi wierzby białej. U nas znany dotąd jedynie z Warszawy.

Nizina Mazowiecka: Stamirowice, pow. Grójec, 18 VII 1961, *Salix alba* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Pieniny: Czorsztyn, 15 IX 1964, *S. alba* L. — bezskrzydłe dzieworódki (sexuparae).

*8. *Phylloxera glabra* (HEYD.) — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie, lecz do niedawna nie odróżniany od *Phylloxera coccinea* (HEYD.). Założycielka rodu żyje na wiosnę w charakterystycznie zagiętych brzegach blaszki liściowej dębu. Pozostałe pokolenia dzieworodne żyją na spodniej stronie blaszki liściowej, powodując powstawanie białych i żółtych plam. Pokolenie różnoplciowe przenosi się na korę gałęzi. Z Polski dotąd nie wykazywany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 V 1960 — założycielki rodu; tamże, 18 VI 1960 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 23 VII 1960 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki (sexuparae); wszystkie zebrane z *Quercus robur* L.

Rodzina *Aphididae*

Podrodzina *Lachninae*

9. *Cinara (Cinarella) boernerii* H.R.L. — Gatunek rozmieszczony w zachodniej części Palearktyki aż po Mongolię. Żeruje na młodych pędach modrzewia, zazwyczaj pojedynczo lub w niewielkich koloniach, które tylko wyjątkowo odwiedzane są przez mrówki. U nas występuje zarówno na niżu, jak i w górach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 6 V 1962, *Larix decidua* MILL. — larwy założycielki rodu; Śląsk Dolny: Wielisław, pow. Złotoryja, 29 V 1964, *Larix decidua* MILL., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Beskid Zachodni: Góra Lubań w Gorcach, 1211 m, 13 IX 1964, *Larix* sp., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Bieszczady: Ustrzyki Górne, 13 VIII 1965, *Larix* sp., S. BAL leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

10. *Cinara (Cinarella) pinea* (MORDV.) — Gatunek euro-syberyjski, zawleczony wraz z sosną zwyczajną do Ameryki Północnej. Żyje na młodych pędach sosny, zazwyczaj pojedynczo u nasady szpilek i odwiedzany jest zawsze przez mrówki. Należy do najpospolitszych mszyc na sosnach w Polsce.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Powsin, 20 VI 1962, *Pinus silvestris* L., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone dzieworódki.

11. *Cinara (Cinarella) piniphila* (RATZ.) — Gatunek europejski o słabo poznanym rozmieszczeniu. Żyje na młodych, rzadziej starszych gałązkach sosny, często w mieszanych koloniach z *C. pinea* (MORDV.) i odwiedzany jest zawsze przez mrówki. U nas występuje sporadycznie na niżu.

Pojezierze Mazurskie: Stary Folwark, pow. Suwałki, 16 VII 1960, *Pinus silvestris* L., S. M. KLIMASZEWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

12. *Cinara (Tudolachnus) pectinatae* (NÖRDL.) — Gatunek pospolity w górach Europy Środkowej i Południowej, notowany także z Bliskiego Wschodu. Żyje pojedynczo na młodych pędach u nasady szpilek jodły pospolitej i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany dotąd zaledwie z Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej i Tatr.

Kotlina Nowotarska: Zakopane, 29 IX 1960, *Abies alba* MILL., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Pieniny: polana Doliny, 11 IX 1964, *A. alba* MILL., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

13. *Cinara (Cinara) bogdanowi* (MORDV.) — Gatunek palearktyczny, zawleczony do Ameryki Północnej. Tworzy zwykle bardzo duże kolonie na gałęziach i pniu, a latem także i korzeniach świerka, które zawsze odwiedzane są przez mrówki. W Polsce znany ze stanowisk zarówno na niżu, jak i w górach; ze Śląska i Pienin nie był dotąd wykazywany.

Śląsk Dolny: Wielisław, pow. Złotoryja, 29 V 1964, *Picea excelsa* (LAM.) LK., R. BIELAWSKI leg. — jedna uskrzydłona dzieworódka; Pieniny: Głęboki Potok, 16 IX 1964, *P. excelsa* (LAM.) LK. — liczne bezskrzydłe dzieworódki.

14. *Cinara (Cinara) piceae* (PANZ.) — Gatunek europejski, notowany także z Azji Środkowej. Żyje na korze gałęzi i pnia świerka, tworząc zwykle olbrzymie kolonie odwiedzane przez mrówki. U nas znany dotąd tylko z Pojezierza Mazurskiego i Puszczy Białowieskiej.

Beskid Zachodni: Babia Góra, 13 VII 1954, *Picea excelsa* (LAM.) LK., R. BIELAWSKI leg. — dwie uskrzydłone dzieworódki, na wysokości 1600–1700 m.

15. *Cinara (Cinara) piceicola* (CHOL.) PAŠEK — Gatunek holarktyczny, żyje wiosną na korze starych gałęzi, latem na korzeniach świerka. U nas znany dotąd zaledwie z jednego stanowiska w Sudetach Zachodnich.

Bieszczady: Ustrzyki Górne, 14 VIII 1965, *Picea excelsa* (LAM.) LK., S. BAL leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

16. *Cinara (Cinara) pinicola* (KALT.) — Gatunek palearktyczny, zawleczony do Ameryki Północnej. Żyje na młodych pędach świerka, między szpilekami i rzadko bywa odwiedzany przez mrówki. W Polsce występuje zarówno na niżu, jak i w górach. Ze Śląska dotąd nie notowany.

Śląsk Dolny: Sobótka koło Wrocławia, 10 V 1965, *Picea excelsa* (LAM.) LK. — bezskrzydłe dzieworódki.

17. *Cinara (Cupressobium) juniperi* (DE GEER) — Gatunek prawdopodobnie holarktyczny, podawany także z Azji Południowo-Wschodniej i Nowej Zelandii. Żyje na młodych gałązkach jałowców i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas występuje na niżu i w górach. Z Pienin nie był dotąd wykazywany.

Pieniny: polana Wyrobek, 11 IX 1961, *Juniperus communis* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

18. *Cinara (Lachniella) costata* (ZETT.) — Gatunek europejski, żyje na młodych pędach świerka między szpilkami. Mimo iż produkuje duże ilości spadzi, nie jest odwiedzany przez mrówki. W Polsce znany z nielicznych stanowisk na niżu i w górach; z Puszczy Białowieskiej dotąd nie notowany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 V 1962, *Picea excelsa* (LAM.) LK. — założycielki rodu, tamże, 10 VI 1962 — uskrzydłone dzieworódki; Puszcza Białowieska: Białowieża, 16 VII 1965, *P. excelsa* (LAM.) LK., W. MIKOŁAJCZYK leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

19. *Schizolachnus pineti* (F.) — Gatunek palearktyczny, zawleczony do Ameryki Północnej. Żyje na szpilkach sosen i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas występuje zarówno w górach, jak i na niżu. Nowy dla Pienin.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 8 VIII 1956, *Pinus mughus* SCOP. — bezskrzydłe dzieworódki, Warszawa-Bielany, 6 V 1962, *Pinus silvestris* L. — larwy założycielek rodu; Pieniny: Czertezik, 15 IX 1964, *P. silvestris* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

20. *Eulachnus agilis* (KALT.) — Gatunek euro-syberyjski, żyje na szpilkach sosen. Znany u nas z wielu stanowisk z niżu i Tatr. Z Pienin dotąd nie notowany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 6 V 1962, *Pinus silvestris* L. — larwy założycielek rodu; Pieniny: Czertezik, 15 IX 1964, *P. silvestris* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

21. *Maculolachnus submacula* (WALK.) — Gatunek zachodniopalearktyczny, na wschód sięga po zachodnią Syberię i Azję Środkową. Żyje na gałęziach i korzeniach róż, rzadziej roślin zielnych. U nas znany z nielicznych stanowisk na niżu. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Anin, 6 V 1961, *Rosa canina* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Młociny, 8 X 1965, *Potentilla argentea* L. — larwy.

22. *Lachnus longirostris* (MORDV.) — Gatunek europejski, żyje na korze grubych gałęzi dębu, odwiedzany zawsze przez mrówki. Znany u nas z kilku zaledwie stanowisk. Nowy dla Puszczy Białowieskiej.

Puszcza Białowieska: Białowieża, 1 VIII 1961, *Quercus robur* L., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki.

23. *Lachnus roboris* (L.) — Gatunek występuje w całej zachodniej części Palearktyki. Żyje na dębach, rzadziej kasztanie jadalnym. Kolonie tworzy zwykle na cienkich gałązkach, stale odwiedzany przez mrówki. Znany u nas z nizinnej i wyżynnej części kraju. Znacznie częstszy od poprzedniego gatunku.

Pojezierze Mazurskie: Olsztyn-Kortowo, 17 IX 1959, *Quercus robur* L., R. BIELAWSKI leg. — samice amfigoniczne; Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 29 VII 1962, *Quercus* sp., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki.

24. *Stomaphis graffii* CHOL. — Gatunek europejski, żyje w szczelinach kory pnia różnych klonów, najczęściej pod powierzchnią ziemi i jest zawsze odwiedzany przez mrówki. U nas znany był dotąd jedynie z trzech stanowisk. Nowy dla Sudetów.

Pojezierze Pomorskie: Bielinek nad Odrą, 23 IX 1962, *Acer campestre* L., E. KIERYCH leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Sudety Zachodnie: Wojcieszów, pow. Złotoryja, 11 IX 1962, *Acer* sp., E. KIERYCH leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

25. *Stomaphis quercus* (L.) — Gatunek europejski, znacznie pospolitszy od poprzedniego. Żyje w szczelinach kory pnia, zawsze nad powierzchnią ziemi, dębów, brzoź, olch i klonów. Zawsze odwiedzany przez mrówki. U nas znany z niewielu stanowisk.

Pojezierze Pomorskie: Bielinek nad Odrą, 23 IX 1965, E. KIERYCH leg. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy; Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 9 IX 1962, *Quercus* sp., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki i larwa.

26. *Protrama longitarsus* (FERR.) EASTOP — Gatunek europejski o słabo poznanym rozmieszczeniu, anholocykliczny. Żyje na korzeniach bylicy polnej, zawsze odwiedzany przez mrówki. W Polsce znany z kilku zaledwie stanowisk, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 16 VIII 1962 — uskrzydłona dzieworódka złapana w żółte szalki; Warszawa-Bielany, 8 VIII 1959, *Artemisia campestris* L. — dwie bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 24 VI 1965 — dwie uskrzydłone dzieworódki; tamże, 8 X 1965 — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki.

27. *Protrama ranunculi* (DEL GU.) — Gatunek europejski, żyje na korzeniach jaskrów. U nas znany zaledwie z jednego stanowiska z Bydgoszczy; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 7 VII 1963 — uskrzydłona dzieworódka złapana w żółte szalki.

28. *Trama troglodytes* HEYD. — Rozmieszczony w całej Palearktyce, oligofag na korzeniach roślin z rodziny złożonych (*Compositae*). U nas występuje zarówno na niżu, jak i w górach.

Nizina Mazowiecka: Celestynów, pow. Otwock, 23 VII 1965, *Matricaria chamomilla* L. — bezskrzydła dzieworódka; Wyżyna Lubelska: Bochotnica, pow. Puławy, 29 IX 1950, *Carduus* sp., B. PISARSKI leg. — bezskrzydła dzieworódka.

Podrodzina Pemphiginae

29. *Eriosoma (Eriosoma) lanigerum* (HAUSM.) — Gatunek kosmopolityczny, pochodzenia nearktycznego. Żyje w szczelinach kory pnia i gałęzi jabłoni, rzadziej także na głogu, gruszy i innych gatunkach z podrodziny *Pomoideae*. U nas występuje w całym kraju, z wyjątkiem gór i północno-wschodniej części Polski.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 10 IX 1955 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 5 VIII 1957 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 30 IX 1957 — uskrzydłone dzieworódki; wszystkie zebrane z *Malus domestica* BORB.

30. *Eriosoma (Schizoneura) lanuginosa* (HTG.) — Gatunek palearktyczny, różnodomny. Migruje z wiązów, na których wytwarza wielkie workowate wyrośla na liściach, na korzenie gruszy. U nas notowany zarówno na niżu, jak i w górach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Wilanów, 30 VII 1958, *Ulmus campestris* L. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 25 VI 1966, *U. campestris* L. var. *suberosa* EHRH. — założycielka rodu, bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

31. *Eriosoma (Schizoneura) patchae* BÖRNER et BLUNCK — Gatunek rozmieszczony w Europie, stanowiska azjatyckie odnoszą się do innego gatunku, różnodomny. Migruje z wiązków na korzenie starca. Na wiązach powoduje bardzo charakterystyczne wyrośle na liściach. U nas znany zaledwie z dwóch stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 25 VI 1966, *Ulmus campestris* L. var. *suberosa* EHRH. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

32. *Eriosoma (Schizoneura) ulmi* (L.) — Gatunek holarktyczny, różnodomny, znany jako szkodnik porzeczek. Migruje z wiązków na korzenie porzeczek. Na wiązce powoduje charakterystyczne zniekształcenie blaszki liściowej. U nas pospolity prawie w całym kraju.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 21 VI 1955, *Ribes vulgare* LAM. — uskrzydłone dzieworódki.

33. *Colopha compressa* (KOCH) — Gatunek palearktyczny, różnodomny. Migruje z wiązków (wytwarza na nich bardzo charakterystyczne wyrośla, tzw. „koguci grzebień”) na korzenie turzyc. Znany z całego prawie kraju.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 15 VI 1956, *Ulmus laevis* PALL. — założycielka i larwy.

34. *Tetraneura ulmi* (L.) — Gatunek palearktyczny, zawleczony do Ameryki Północnej. Migruje z wiązków na korzenie różnych traw. Na wiązach wytwarza pałeczkowate wyrośla na blaszce liściowej. U nas należy do najpospolitszych mszyc na wiązce.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 24 VI 1965, *Corynephorus canescens* (L.) P. B. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Lubelska: Bochotnica, pow. Puławy, w gnieździe mrówek, 21 IX 1950, leg. B. PISARSKI — bezskrzydłe dzieworódki.

35. *Asiphum varsoviense* (MORDV.) — Gatunek różnodomny, rozmieszczony w Europie Południowo-Wschodniej, na Kaukazie i zachodniej Syberii; sporadycznie także w Europie Środkowej. Migruje z topoli białej na nieznanego dotąd żywiciela wtórnego. U nas znany jedynie z dwóch stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 26 VI 1965, *Populus alba* L. — założycielki rodu i uskrzydłone dzieworódki.

36. *Pachypappa vesicalis* KOCH — Gatunek europejski, różnodomny. Żyje na topoli białej, z której migruje latem na korzenie świerka i sosny. U nas znany jedynie z Olsztyna i Białowieży; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 31 V 1956, *Populus alba* L. — założycielka wraz z larwami; Warszawa-Park Kultury, 10 VI 1957, *P. alba* L. — uskrzydłone dzieworódki; tamże, 12 V 1959 — założycielka wraz z larwami.

37. *Prociphilus bumeliae* (SCHRK.) — Gatunek europejski, różnodomny. Migruje z jesionu na korzenie jodły. Notowany u nas głównie na niżu; nowy dla Bieszczadów.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 27 V 1956, *Fraxinus excelsior* L. — założycielka

rodu wraz z larwami, tamże, 3 VII 1959, *Pinus nigra* ARNOLD — uskrzydłona dzieworódka, tamże, 2 VI 1962, *Fraxinus excelsior* L. — założycielka rodu; Bieszczady: Dwernik, pow. Ustrzyki Dolne, 3 XI 1962, C. DZIADOSZ i W. STARĘGA leg. — uskrzydłona dzieworódka (sexupara) złapana w locie; tamże, 21 V 1963, *F. excelsior* L., W. STARĘGA leg. — dwie założycielki.

38. *Prociphilus fraxini* (GEOFF.) — Gatunek europejski, rozmieszczony głównie na południu Europy, o podobnej biologii jak poprzedni. U nas znacznie rzadszy od poprzedniego i notowany głównie w piśmiennictwie cecydologicznym. Dane te są jednak niepewne.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 20 VI 1964, *Fraxinus excelsior* L., R. BIELAWSKI leg. — dwie uskrzydłone dzieworódki.

39. *Prociphilus xylostei* (DE GEER) — Gatunek palearktyczny, różnodomny. Migruje z wiciokrzewów na korzenie świerka. U nas notowany z kilkunastu stanowisk na niżu i z Tatr.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 11 VI 1957, *Lonicera xylosteum* L., — nimfy.

40. *Mimeuria ulmiphila* (DEL GU.) — Gatunek europejski o słabo poznanym rozmieszczeniu. Migruje z klonu polnego na korzenie wiązków, rzadziej innych roślin. Znany u nas dotąd zaledwie z kilku stanowisk w Poznaniu i okolicy (KRZYWIEC, 1962); nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 3 VII 1966, *Acer campestre* L. — założycielka rodu, uskrzydłone dzieworódki, nimfy i larwy różnych stadiów rozwojowych.

41. *Thecabius affinis* (KALT.) — Gatunek palearktyczny, różnodomny. Migruje z topoli czarnej i włoskiej na jaskier. U nas notowany zarówno z niżu, jak i z gór.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 30 VI 1955, *Populus nigra* L. — uskrzydłone dzieworódki; tamże, 7 VI 1956 — założycielki rodu; Warszawa-Bielany, 23 V 1959, *Populus italica* MNCH. — dwie założycielki rodu wraz z larwami; Warszawa-Gocławek, 7 VIII 1956, *Ranunculus repens* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

42. *Pemphigus bursarius* (L.) — Rozmieszczony w całej Palearktyce. Migruje z topoli czarnej i włoskiej (na których wytwarza workowate lub gruszkowate wyrośla na ogonkach liściowych) na korzenie roślin z rodziny złożonych (*Compositae*). Występuje u nas zarówno w górach, jak i na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 7 VI 1956, *Populus nigra* L. — dwie założycielki rodu wraz z larwami.

43. *Pemphigus filaginis* (B. DE F.) — Gatunek palearktyczny, różnodomny. Wiosną żyje na topoli czarnej i włoskiej w podłużnych czerwono zabarwionych wyroślach osadzonych wzdłuż głównego nerwu liścia. Latem migruje na nadziemne części szarotki i nicennicy. U nas notowany głównie w piśmiennictwie zoocecydologicznym. Dane te wymagają jednak rewizji, gdyż podobne wyrośla wytwarzają aż 3 gatunki rodzaju *Pemphigus* Htg.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 8 VI 1955, *Populus nigra* L. — założycielki rodu i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 7 VI 1956 — założycielki i uskrzydłone dzieworódki.

44. *Pemphigus lichtensteini* TULLGR. — Gatunek rozmieszczony w całej zachodniej części Palearktyki, różnodomny. Migruje z topoli czarnej na nie znanego dotąd żywiciela wtórnego. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 10 IX 1955, *Populus nigra* L. — uskrzydłona dzieworódka (sexuparae); Stamirowice, pow. Grójec, 17 VIII 1961, *P. nigra* L. — dwie założycielki i uskrzydłone dzieworódki.

45. *Pemphigus spirothecae* PASS. — Gatunek europejski, jednodomny. Cały cykl życiowy tego gatunku przebiega na topoli czarnej lub włoskiej. Wytwarza na ogonkach liściowych charakterystyczne wyrośla, które opuszcza dopiero późną jesienią. U nas jest to jedna z najpospolitszych mszyc topolowych.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 10 IX 1959, *Populus italica* MNCH. — liczne uskrzydłone dzieworódki (sexuparae).

46. *Paracletus cimiciformis* HEYD. — Gatunek śródziemnomorski, migrujący z pistacji na korzenie różnych traw. Anholocykliczna forma tego gatunku występuje na korzeniach traw w całej Palearktyce. U nas znany zaledwie z dwóch stanowisk (Bydgoszcz i Otwock). Kolonie tych mszyc odwiedzane są zawsze przez *Tetramorium cespitum* L.

Nizina Mazowiecka: Leśna Podkowa, pow. Pruszków, 6 VIII 1956, *Agrostis* sp. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Radość, 10 V 1958, na korzeniach nieznaczonej trawy, Sz. NOWAKOWSKI leg. — larwy; Warszawa-Falenica, 4 VII 1965, *Corynephorus canescens* (L.) P. B. — bezskrzydła dzieworódka i larwy.

47. *Forda (Forda) formicaria* HEYD. — Gatunek śródziemnomorski, migrujący z pistacji na korzenie traw, którego anholocykliczna forma występuje w całej Palearktyce. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 26 VI 1957, *Dactylis glomerata* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Bielany, 24 VI 1965, *Poa annua* L. — bezskrzydła dzieworódka wraz z larwami.

48. *Forda (Pentaphis) marginata* KOCH — Gatunek anholocykliczny, rozmieszczony w Europie i na Bliskim Wschodzie. U nas znany zaledwie z dwóch stanowisk (Bydgoszcz i Warszawa).

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 24 VI 1965, *Corynephorus canescens* (L.) P. B. — bezskrzydłe dzieworódki.

Podrodzina Anoeciinae

49. *Anoecia (Anoecia) corni* (F.) BÖRN. — Gatunek różnodomny, rozmieszczony w całej Europie. Dane o występowaniu w Afryce i Azji wymagają rewizji ze względu na występowanie tam innych gatunków. Migruje z derenia świ-

dwy na korzenie traw. U nas znany z kilkunastu stanowisk. Z Bieszczadów i Pienin nie był dotąd notowany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 10 IX 1955, *Populus alba* L. — uskrzydłone dzieworódki (sexuparae), tamże, 26 VI 1965, *Cornus sanguinea* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Bieszczady: Dwernik, pow. Ustrzyki Dolne, 3 XI 1963, C. DZIADOSZ i W. STARĘGA leg. — trzy uskrzydłone dzieworódki (sexuparae) złapane w locie; Pieniny: Niedzica, pow. Nowy Targ, 29 IX 1960, R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone dzieworódki (sexuparae) złapane w locie.

50. *Anoecia (Neanoecia) zirnitzii* MORDV. — Gatunek europejski o słabo poznanym rozmieszczeniu (Niemcy, Polska, ZSRR). Cały cykl życiowy przechodzi na korzeniach traw i odwiedzany jest zawsze przez *Lasius flavus* L. U nas znany zaledwie z 3 stanowisk; nowy dla Pojezierza Mazurskiego.

Pojezierze Mazurskie: Stary Folwark, pow. Suwałki, 12 VII 1963, *Carex* sp., S. M. KLIMASZEWSKI leg. — bezskrzydła dzieworódka.

Podrodzina *Phloeomyzinae*

51. *Phloeomyzus redelei* H.R.L. — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w całej Palearktyce. Żyje w szczelinach kory pnia i gałęzi topoli czarnej i włoskiej. Należy do nielicznych gatunków mszyc, u których pokolenie różnoplciowe jest jedynym pokoleniem uskrzydłym. Znany u nas zaledwie z dwóch stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 9 i 19 IX 1957, *Populus nigra* L. — uskrzydłone samice amfigoniczne; tamże, 26 V 1958, *Populus italica* MNCH. — założycielka rodu; tamże, 6 VIII 1960, *P. italica* MNCH. — bezskrzydłe dzieworódki.

Podrodzina *Thelaxinae*

52. *Glyphina betulae* (L.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie, Azji Środkowej i Syberii. Żyje na młodych pędach brzoź i odwiedzany jest przez mrówki. Cykl rozwojowy skrócony, kończy się już pod koniec lata. U nas znany z kilku stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 13 VI 1956, *Betula verrucosa* EHRH. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Bielany, 7 VI 1958, *B. verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki, tamże, 6 V 1962 — założycielki rodu; Urle, pow. Wołomin, 20 V 1962, *B. verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Lubelska: Puławy, 28 V 1957, *B. verrucosa* EHRH., W. BAZYLUK leg. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki.

53. *Glyphina schrankiana* BÖRN. — Mszyca jednodomna, rozmieszczona w Europie. Żyje na końcach pędów olch, zawsze odwiedzana przez mrówki. U nas znana zaledwie z kilku stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 7 VI 1955, *Alnus incana* MNCH. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 10 VI 1956 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 13 VI 1956 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki.

54. *Thelaxes dryophila* (SCHRK.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie, zachodnim Kazachstanie i na Kaukazie. Żyje na pędach, liściach i żółdziejach dębów. U nas znany z niewielu stanowisk na niżu i pogórzu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 13 VI 1956 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Bielany, 30 VII 1956 — bezskrzydłe dzieworódki, tamże, 7 VI 1958 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 23 V 1959 i 8 VIII 1959 — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 7 VI 1956 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki, tamże, 26 VI 1962 — bezskrzydłe dzieworódki; Urle, pow. Wołomin, 20 V 1962 — założycielka rodu z larwami; wszystkie zebrane z *Quercus robur* L.

Podrodzina Drepanosiphoninae

55. *Symydobius oblongus* (HEYD.) — Gatunek rozmieszczony w Palearktyce, na wschód sięga po jezioro Bajkał i góry Chentej w Mongolii. Kolonie tej mszycy żyją na gałęziach brzoź i odwiedzane są zawsze przez mrówki. U nas notowany z niewielu stanowisk na niżu i pogórzu; nowy dla Beskidu Wschodniego.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 13 VI 1956, *Betula pubescens* EHRH. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Bielany, 9 X 1957, *Acer pseudoplatanus* L. (!) — samice amfigoniczne i samce; Podkowa Leśna, pow. Pruszków, 13 IX 1955, *Betula verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *B. verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe dzieworódki; Beskid Wschodni: Tylawa, pow. Dukla, 6 X 1961, *Betula* sp., R. BIELAWSKI leg. — samce i samice amfigoniczne.

56. *Euceraphis punctipennis* (ZETT.) — Rozmieszczony w całej Holarktyce z wyjątkiem gór Azji Środkowej, gdzie zastępuje go inny gatunek. Żyje pojedynczo na młodych pędach i spodniej stronie liści brzoź. W Polsce występuje zarówno na niżu, jak i w górach.

Pojezierze Mazurskie: Lipińskie Małe, pow. Elk, 30 X 1961, *Betula* sp., R. BIELAWSKI leg. — samce i samice amfigoniczne; Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Łęknica, pow. Żary, 8 VII 1965, E. KIERUCH leg. — dwie uskrzydłone dzieworódki na *Quercus cerris* L. (!); Nizina Mazowiecka: Podkowa Leśna, pow. Pruszków, 13 IX 1955, *Betula verrucosa* EHRH. i *Quercus sessilis* EHRH. (!) — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa, 16 V 1956, *B. verrucosa* EHRH. — założycielka rodu; Warszawa-Bielany, 14 VII 1956, *B. verrucosa* EHRH. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Anin, 3 V 1961, *Betula* sp., R. BIELAWSKI leg. — założycielki rodu; Żbików, pow. Pruszków, 25 VI 1961, *Catalpa* sp. (!), R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone dzieworódki.

57. *Phyllaphis fagi* (L.) — Gatunek kosmopolityczny, pochodzenia nearktycznego. Żyje na spodniej stronie liści buka i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas notowany zarówno z gór i pogórza, jak i na niżu; nowy dla Kotliny Nowotarskiej i Bieszczadów.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 20 V 1956, *Fagus silvatica* L. — larwy; Kotlina Nowotarska: Zakopane, 29 IX 1960, *F. silvatica* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Bieszczady: Dwernik, pow. Ustrzyki Dolne, 25 V 1963, *F. silvatica* L., C. DZIADOSZ i W. STARĘGA leg. — uskrzydłone dzieworódki.

58. *Callipterinella calliptera* (HRG.) — Rozmieszczony w całej Holarktyce, żyje na końcach pędów i liściach brzoź, odwiedzany zazwyczaj przez mrówki. U nas notowany zaledwie z kilku stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 30 VI 1955, *Betula pubescens* EHRH. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Bielany, 14 VII 1956, *Betula verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

59. *Callipterinella tuberculata* (HEYD.) — Gatunek palearktyczny, żyje na liściach i końcach młodych pędów brzoź, gdzie tworzy duże kolonie odwiedzane zawsze przez mrówki. U nas znany z kilkunastu stanowisk na niżu i pogórzu.

Nizina Mazowiecka: Podkowa Leśna, pow. Pruszków, 13 IX 1955, *Betula verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne; Warszawa, 10 VI 1956, Warszawa-Bielany, 14 VII 1956, *B. verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Mociny, 8 VII 1956, *B. verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *B. verrucosa* EHRH. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Lubelska: Kazimierz Dolny, pow. Puławy, 15 V 1950, *Betula* sp., B. PISARSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

60. *Kallistaphis flava* (MORDV.) — Gatunek rozmieszczony w Europie, Azji Środkowej i, być może, w Ameryce Północnej. Podawany także z Nowej Zelandii i Australii. Żyje na spodniej stronie liści i czubkach pędów brzoź, nie jest odwiedzany przez mrówki. Znany u nas zaledwie z kilku stanowisk, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 8 IX 1955, *Betula nana* L. — uskrzydłone dzieworódki, tamże, 29 V 1956, *Betula pubescens* EHRH. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki, tamże, 6 VII 1956, *B. pubescens* EHRH. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 10 IX 1959, *Betula verrucosa* EHRH. — uskrzydłone dzieworódki, tamże, 27 IX 1959 — samce oraz samice amfigoniczne.

61. *Betulaphis quadrituberculata* (KALT.). Rozmieszczony w całej Holarctyce. Żyje na spodniej stronie liści brzoź i nie jest odwiedzany przez mrówki. Znany u nas zaledwie z 5 stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 21 V 1956, *Betula verrucosa* EHRH. — uskrzydłone dzieworódki.

62. *Monaphis antennata* (KALT.) — Rozmieszczony prawdopodobnie w całej Palearktyce. Żyje pojedynczo na liściach brzoź i nie jest odwiedzany przez mrówki. Znany u nas zaledwie z 3 stanowisk na niżu; nowy dla Beskidu Wschodniego.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 31 VIII 1957, *Betula pubescens* EHRH. — larwy i nimfy; Warszawa-Park Kultury, 15 X 1961, *Betula verrucosa* EHRH. — samice amfigoniczne; Warszawa-Bielany, 8 X 1961, *B. verrucosa* EHRH. — samica amfigoniczna (złożyła 35 jaj); Beskid Wschodni: Tylawa, pow. Dukla, 6 X 1961, *Betula* sp., R. BIELAWSKI leg. — samica amfigoniczna.

63. *Drepanosiphum aceris* KOCH — Gatunek europejski, żyje na spodniej stronie liści klonu polnego i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany zaledwie z trzech stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 29 V 1956, *Acer campestre* L. — założycielki rodu; tamże, 30 IX 1957 — samice amfigoniczne; tamże, 1 VIII 1960 — uskrzydłone dzieworódki.

64. *Drepanosiphum platanoidis* (SCHRK.) — Gatunek holarktyczny, podawany także z Nowej Zelandii i Australii. Żyje na spodniej stronie liści jaworu i należy do najpospolitszych naszych mszyc klonowych. Z Pienin i Tatr nie był dotąd notowany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 8 VI, 10 IX i 25 X 1955, *Acer pseudoplatanus* L. — wszystkie morfy; tamże, 18 V 1956 — założycielki rodu; tamże, 8 X 1957 — samce i samice amfigoniczne; Pieniny: Czerwone Skalki, 15 IX 1964, *A. pseudoplatanus* L. — uskrzydłone dzieworódki; Tatry: pospolity w reglu dolnym.

65. *Callaphis juglandis* (GOETZE) — Gatunek holarktyczny, żyje na orzechu włoskim. Kolonie tej mszycy żerują na górnej stronie blaszki liściowej wzdłuż głównego nerwu i odwiedzane są przez mrówki. U nas występuje sporadycznie w parkach i ogrodach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 10 IX 1955, *Juglans regia* L. — uskrzydłone dzieworódki oraz samice amfigoniczne; tamże, 11 VI 1957 — uskrzydłone dzieworódki; tamże, 7 X 1958 — samce i samice amfigoniczne; tamże, 29 V 1960 — założycielki rodu.

66. *Chromaphis juglandis* (KALT.) — Gatunek podobnie rozmieszczony jak poprzedni, żyje na spodniej stronie liści orzecha włoskiego i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas występuje w parkach i ogrodach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 10 IX 1955, *Juglans regia* L. — samce i samice amfigoniczne; tamże, 11 VI 1957 — nimfy; tamże, 22 VII 1960 — nimfy.

67. *Eucallipterus tiliae* (L.) — Gatunek kosmopolityczny, prawdopodobnie pochodzenia palearktycznego. Żyje na spodniej stronie liści lip, produkuje bardzo duże ilości spadzi i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas dość pospolity, lecz wykazywany zaledwie z niewielu stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, *Tilia cordata* MILL. — uskrzydłone dzieworódki i samice amfigoniczne; tamże, 10 X 1957, *Tilia platyphyllos* Scop. — samce i samice amfigoniczne.

68. *Tinocallis platani* (KALT.). Rozmieszczony w zachodniej Palearktyce; w Azji Środkowej i na Dalekim Wschodzie zastąpiony przez inne gatunki, zawleczony do Ameryki Północnej. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 3 VI 1954, *Ulmus* sp., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 10 IX 1955, *Ulmus laevis* POLL. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa, 29 V 1960, *Ulmus campestris* L. — założycielki rodu; tamże, 22 VII 1960, *Ulmus laevis* POLL. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Park Ujazdowski, 13 V 1962, *U. laevis* POLL. — założycielki rodu.

69. *Myzocallis carpini* (KOCH) — Gatunek rozmieszczony w Europie i na Kaukazie. Żyje pojedynczo na liściach grabu i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas dość pospolity, lecz wykazywany zaledwie z kilku stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 24 V 1959, *Carpinus betulus* L. — założycielki rodu; Warszawa-Park Kultury, 4 VI 1960, *C. betulus* L. — uskrzydłone dzieworódki.

70. *Myzocallis coryli* (GOETZE) — Gatunek szeroko rozmieszczony w zachodniej części Palearktyki, zawleczony do Nowej Zelandii i Australii; dane o występowaniu w Ameryce Północnej wymagają potwierdzenia. Żyje na liściach i młodych pędach leszczyny i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas dość pospolity, lecz notowany dotąd jedynie z niewielu stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Inst. Głuchoniemych, 10 IX 1955 — uskrzydłone dzieworódki i nimfy; tamże, 31 V 1956 — założycielki rodu; Warszawa-Park Kultury, 15 VII 1956 — uskrzydłone dzieworódki, tamże, 29 V 1960 — założycielki rodu; Warszawa-Anin, 3 V 1961, R. BIELAWSKI leg. — założycielki rodu; wszystkie zebrane z *Corylus avellana* L.

71. *Myzocallis komareki* (PAŠEK) — Gatunek submedyteranejski, występuje sporadycznie w parkach Europy Środkowej. Żyje na liściach dębów i nie jest odwiedzany przez mrówki. W Polsce znany dotąd jedynie z Łęknicy, pow. Żary; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Urle, pow. Wołomin, 20 V 1962, *Quercus robur* L. — założycielki rodu.

72. *Tuberculoïdes annulatus* (HTG.) — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie i Azji Zachodniej. Podawany także z Ameryki Północnej, Australii i Nowej Zelandii. Żyje na dębach i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas należy do najpospolitszych mszyc występujących na dębie.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Łęknica, pow. Żary, 10 VII 1965, *Quercus pubescens* WILLD., E. KIERYCH leg. — uskrzydłone dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 29 V 1956, *Quercus robur* L. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Bielany, 23 V 1959, *Q. robur* L. — założycielki rodu; Wyzyna Małopolska: Sokółów, pow. Jędrzejów, 12 VI 1957, J. KARCEWSKI leg., *Quercus* sp. — uskrzydłone dzieworódki.

73. *Tuberculatus querceus* (KALT.) — Gatunek rozmieszczony w Europie i na Kaukazie, żyje na liściach dębów, nie tworzy kolonii i nie jest odwiedzany przez mrówki. Znacznie rzadszy od poprzedniego, znany u nas zaledwie z trzech stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 1 VIII 1957 — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 29 V 1960 — założycielki rodu; tamże, 29 VII 1960 — uskrzydłone dzieworódki; tamże, 26 VI 1962 — uskrzydłone dzieworódki; wszystkie zebrane z *Quercus robur* L.; Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 17 VI 1962 — uskrzydłone dzieworódka złapana w żółte szalki.

74. *Pterocallis albida* BÖRN. — Gatunek rozmieszczony w całej Europie, żyje na olszy szarej; tworzy duże i zwarte kolonie na końcach młodych pędów i spodniej stronie liści. Nie jest odwiedzany przez mrówki. Znany u nas zaledwie z kilku stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 X 1965, *Alnus incana* (L.) MNCH. — samice amfigoniczne.

75. *Pterocomma alni* (DE GEER) — Gatunek holarktyczny, żyje pojedynczo na spodniej stronie liści olszy czarnej i nie jest odwiedzany przez mrówki.

U nas dość pospolity, lecz wykazany zaledwie z kilku stanowisk na niżu; nowy dla Mazowsza i Bieszczadów.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 25 VII 1965, *Alnus glutinosa* (L.) GAERTN. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Młociny, 8 X 1965, *A. glutinosa* (L.) GAERTN. — uskrzydłone dzieworódki i samice amfigoniczne; Bieszczady: Zagórz, pow. Lesko, 16 VIII 1965, *Alnus incana* (L.) MNCH. — uskrzydłone dzieworódki.

76. *Pterocallis maculata* (HEYD.) — Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Europie, na Zakaukaziu i w Azji Środkowej. Żyje na olszy czarnej, tworząc niewielkie kolonie w rozwidleniach nerwów na liściach. Gatunek ten odwiedzany jest zawsze przez mrówki. U nas znany z niewielkiej liczby stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 13 VI 1956 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 8 X 1965 — samce i samice amfigoniczne; wszystkie zebrane na *Alnus glutinosa* (L.) GAERTN.

77. *Therioaphis riehmii* (BÖRN.) — Gatunek rozprzestrzeniony w Europie i Ameryce Północnej. Żyje na liściach nostrzyka i nie jest odwiedzany przez mrówki. W Polsce znany zaledwie z 3 stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 1 VIII 1957, *Melilotus albus* MEDD. — uskrzydłone dzieworódki.

*78. *Therioaphis tenera* AIZENB. — Gatunek zamieszkujący Europę Wschodnią oraz zachodnią Syberię po jezioro Bajkał, obecnie rozszerza swój zasięg w kierunku zachodnim. Żyje na karaganie i nie jest odwiedzany przez mrówki. Nowy dla Polski i Europy Środkowej! W Polsce wystąpił masowo, powodując żółknięcie i opadanie liści już pod koniec czerwca.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 20 IX 1965, *Caragana arborescens* LAM. — nieliczne uskrzydłone dzieworódki; tamże, 25 VI 1966 — masowy pojaw!

79. *Therioaphis trifolii* (MONELL) — Gatunek kosmopolityczny, pochodzenia palearktycznego. Żyje na motylkowych, głównie koniczynie, lucernie i komonicy. U nas dość pospolity, lecz wykazany jedynie z nielicznych stanowisk. Z Mazowsza i Pienin nie był dotąd notowany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 26 VI 1965, *Cornus sanguinea* L. (!) — uskrzydłona dzieworódka; Pieniny: dolina Harczy Grunt, 16 IX 1964, *Medicago* sp. — bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne.

80. *Trichocallis cyperi* (WALK.) — Gatunek rozmieszczony szeroko w Europie lecz notowany z niewielu stanowisk. Żyje na turzycach. W Polsce znany z Puszczy Białowieskiej i Zakopanego; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 14 VI 1965, *Carex* sp. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

81. *Trichocallis ossiannilssoni* (H.R.L.) — Gatunek o słabo poznanej biologii i rozmieszczeniu (znany ze Szwecji, Niemiec i Polski). Żyje w pochewkach

liści turzycy pospolitej. Z Polski znany dotąd jedynie z okolic Bydgoszczy, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Gocławek, 7 VIII 1956, *Carex fusca* BELL. et ALL. — bezskrzydłe dzieworódki; Struga, pow. Wołomin, 22 IX 1956, *C. fusca* BELL. et ALL. — samice amfigoniczne.

82. *Allaphis thripsoides* (H.R.L.) — Gatunek europejski o bliżej nie znanym rozmieszczeniu. Żyje na turzycach. U nas notowany jedynie z Olsztyna, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965, *Carex rostrata* STOK. — bezskrzydłe dzieworódki.

83. *Iziphya maculata* NEVSKY — Gatunek rozmieszczony od Europy po Azję Środkową i Mongolię. Z Polski nie był dotąd wykazywany, ale do tego gatunku odnoszą się dane z Krzyżanowic, pow. Pińczów o *Iziphya* sp. aff. *bufo* (WALK.) (SZELEGIEWICZ, 1964a).

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 6 VIII 1962 — uskrzydłona dzieworódka złapana w żółte szalki.

84. *Sminthuraphis ulrichi* QUEDN. — Gatunek słabo poznany, znany zaledwie z Niemiec i Polski, u nas notowany z Bydgoszczy. Żyje na turzycy loarskiej, zwykle pojedynczo u nasady liści. Nie jest odwiedzany przez mrówki. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 3 VII 1956, *Carex ligERICA* J. GAY — bezskrzydłe dzieworódki.

Podrodzina Chaitophorinae

85. *Periphyllus acericola* (WALK.) — Gatunek europejski, żyje na spodniej stronie liści jaworu, latem występują jedynie długowłose larwy diapauzujące. U nas notowany zaledwie z kilku stanowisk, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 8 VI 1955 — uskrzydłone dzieworódki; tamże, 10 VI 1957 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 8 X 1957 — samce i samice amfigoniczne; Warszawa-Agrykola, 20 V 1956 — założycielki rodu; Warszawa-Młociny, 13 VI 1956 — bezskrzydłe dzieworódki i diapauzujące larwy; wszystkie zebrane z *Acer pseudoplatanus* L.

86. *Periphyllus aceris* (L.) H. R. L. — Gatunek rozmieszczony szeroko w Europie. Żyje na klonie ostrolistnym, cykl życiowy jak u gatunku poprzedniego. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 7 VI 1956 — uskrzydłone dzieworódki i diapauzujące larwy; tamże, 31 V 1957 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz diapauzujące larwy.

87. *Periphyllus coracinus* (KOCH) — Gatunek rozmieszczony w Europie od Anglii po ZSRR. Żyje na młodych pędach i ogonkach liściowych klonu ostrolistnego i jest zawsze odwiedzany przez mrówki. Larwy diapauzujące w cyklu życio-

wym nie występują. W Polsce znany zaledwie z 3 stanowisk, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 25 X 1955 — samce i samice amfigoniczne; tamże, 30 VI i 15 VII 1956 — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Ogród Inst. Gluchoniemych, 4 V 1957 — założycielki rodu; tamże, 24 V 1957 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 17 X 1957 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie zebrane z *Acer platanoidis* L.

88. *Periphyllus hirticornis* (WALK.) — Gatunek europejski, znany zaledwie z kilkunastu stanowisk w Anglii, Holandii, Niemczech, Polsce, Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii. Żyje na klonie polnym i nie jest odwiedzany przez mrówki. Charakterystyczny dla tego gatunku jest dualizm cyklu rozwojowego, obok diapauzujących larw występują równoległe bezskrzydłe dzieworódki. Uskrzydłone dzieworódki są bardzo rzadkie. U nas wykazany dotąd jedynie z okolic Bydgoszczy i z Zakopanego; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 7 VI 1956 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 18 V 1956 — założycielka rodu; tamże, 30 VI 1956 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 24 V 1957 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 30 IX 1957 — samica amfigoniczna; tamże, 8 X 1957 — bezskrzydła dzieworódka i samce; tamże, 4 VI 1960 — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie zebrane z *Acer campestre* L.

89. *Periphyllus lyropictus* (KESSLER) — Gatunek rozmieszczony szeroko w Europie i na Kaukazie, zawleczony do Ameryki Północnej. Żyje na młodych pędach i liściach klonów i jest odwiedzany przez mrówki. Larwy diapauzujące w cyklu życiowym nie występują. U nas dość pospolity, lecz wykazany zaledwie z kilku stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 26 V 1956 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 31 V 1957 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 30 IX i 8 X 1957 — samce i samice amfigoniczne; Warszawa-Ogród Inst. Gluchoniemych, 24 V 1957 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie zebrane z *Acer platanoidis* L.

90. *Periphyllus testudinaceus* (FERNIE) — Gatunek kosmopolityczny, prawdopodobnie pochodzenia orientального. Żyje na liściach i młodych pędach różnych klonów. Latem wyłącznie w postaci larw diapauzujących o krótkich blaszkowatych włoskach. U nas należy do najpospolitszych mszyc na klonach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Inst. Gluchoniemych, 16 V 1956, *Acer saccharinum* L. — uskrzydłone dzieworódki; tamże, 17 X 1957 — samce i samice amfigoniczne; tamże, 21 IX 1959 — bezskrzydłe dzieworódki (sexuparae); Warszawa-Park Kultury, 22 IV 1957, *Acer campestre* L. — założycielki rodu i larwy; tamże, 4 V 1957 — uskrzydłone dzieworódki; tamże, 4 VI 1960 — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Bielany, 24 V 1959, *Acer platanoidis* L. — uskrzydłona dzieworódka i diapauzujące larwy.

91. *Chaitophorus beuthani* (BÖRN.) — Gatunek rozmieszczony w Europie Północnej i Środkowej. Żyje na spodniej stronie liści wierzby (głównie wierzby wiciowej i długokończystej). Nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas notowany z niewielu stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Tomczyce, pow Grójec, 18 VIII 1961, *Salix viminalis* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

92. *Chaitophorus longisetosus* SZELEG. — Gatunek opisany z Polski lecz rozmieszczony głównie w Europie Południowo-Wschodniej (Węgry, Bułgaria, Ukraina). Żyje na liściach topoli białej i nie jest odwiedzany przez mrówki. Uskrzydłone dzieworódki nie były dotąd znane.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 4 VI 1960, *Populus alba* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 29 V 1962 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

93. *Chaitophorus populeti* (PANZ.) — Rozmieszczony prawie w całej Palearktyce z wyjątkiem Dalekiego Wschodu. Żyje na gałązkach, młodych pędach, ogonkach liściowych i liściach osiki i topoli białej i jest odwiedzany przez mrówki. Jest u nas najpospolitszym przedstawicielem rodzaju.

Nizina Mazowiecka: Tomczyce, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *Populus tremula* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa, 26 VII 1962, *Populus alba* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

94. *Chaitophorus populiabae* (B. DE F.) — Zamieszkuje całą zachodnią część Palearktyki od Skandynawii po Afrykę Północną i Bliski Wschód i od Anglii po Syberię Zachodnią i Azję Środkową. Żyje na spodniej stronie liści osiki i topoli białej. U nas dość pospolity, ale wykazany z niewielu stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 6 V 1961, *Populus alba* L., R. BIELAWSKI leg. — założycielki rodzaju.

95. *Chaitophorus salicti* (SCHRK.) — Gatunek rozmieszczony w Europie, Zakaukaziu i Azji Środkowej. Żyje na spodniej stronie liści wierzb z grupy „*S. caprea*” i odwiedzany jest zawsze przez mrówki. U nas wykazywany z Pojezierza Pomorskiego, Mazurskiego, Wielkopolski i Mazowsza oraz z Lubelszczyzny. Nowy dla Bieszczadów.

Bieszczady: Chmiel, pow. Ustrzyki Dolne, 22 V 1963, *Salix caprea* L., W. STARĘGA leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

96. *Chaitophorus tremulae* KOCH — Rozmieszczony w zachodniej części Palearktyki, na wschód sięga po jezioro Bajkał i Mongolię. Żyje na spodniej stronie liści osiki i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas notowany z niewielu stanowisk na nizu i pogórzu.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 6 V 1961, *Populus tremula* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Urle, pow. Wołomin, 20 V 1962, *P. tremula* L. — założycielki rodzaju i bezskrzydłe dzieworódki.

97. *Chaitophorus vitellinae* (SCHRK.) — Gatunek zamieszkujący całą Europę po zachodni Kazachstan i Zakaukazie. Żyje na gałązkach i ogonkach liściowych wierzb i odwiedzany jest zawsze przez *Lasius fuliginosus* L. Wykazany u nas z Pojezierza Mazurskiego, Wielkopolski, Mazowsza, Wyżyny Małopolskiej i Lubelskiej.

Nizina Mazowiecka: Brańszczyk, pow. Wyszków, 6 VI 1961, S. M. KLIMASZEWSKI leg. — uskrzydłona dzieworódka; Michałowice, pow. Grójec, 19 VIII 1961 — bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie zebrane z *Salix alba* L.

98. *Sipha (Rungisia) kurdjumovi* MORDV. — Gatunek rozmieszczony w Europie i Azji Środkowej, notowany także z Ameryki Północnej. Żyje na trawach powodując usychanie liści. U nas dość pospolity lecz wykazany zaledwie z trzech stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Pojezierze Mazurskie: Stare Jablonki, pow. Ostróda, 14 VI 1965, *Agropyron repens* (L.) P. B. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 6 VII 1956, *Stipa calamagrostidis* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 31 VIII 1957, *Elitricum habite* — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Młociny, 3 VIII 1957, *Agropyron repens* (L.) P. B. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

99. *Sipha (Rungisia) maydis graminis* (KALT.) — Gatunek zamieszkuje całą zachodnią część Palearktyki, zaś omawiany podgatunek jej borealną część. Żyje oligofagicznie na różnych trawach i turzycach i jest zwykle odwiedzany przez mrówki. Wykazany u nas z niewielu stanowisk na niżu, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 VI 1955, *Agropyron repens* (L.) P. B. — uskrzydłone dzieworódki i larwy; tamże, 17 VI 1956 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 2 VI 1962, *Deschampsia flexuosa* (L.) TRIN. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 10 VI 1962, *Carex* sp. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 30 VI 1962, *Poa annua* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Młociny, 13 VI 1956, *Calamagrostis epigeios* (L.) ROTH i *Agrostis vulgaris* WITH. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 5 VIII 1958, *Deschampsia* sp. — bezskrzydłe dzieworódki.

100. *Sipha (Sipha) glyceriae* (KALT.) — Gatunek rozmieszczony w całej Palearktyce z wyjątkiem Dalekiego Wschodu. Żyje w pobliżu wód na trawach, turzycach, sitowatych i żabieńcowatych i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas dość pospolity, lecz wykazany zaledwie z kilku stanowisk; nowy dla Bieszczadów.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Gocławek, 7 VIII 1956, *Glyceria fluitans* (L.) B. BR. — bezskrzydłe dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *G. fluitans* (L.) B. BR. — bezskrzydłe dzieworódki; Bieszczady: Łupków, pow. Sanok, 19 VIII 1965, J. WOJNAROWICZ leg. — uskrzydłona dzieworódka wykoszona z traw.

101. *Caricosipha paniculatae* BÖRN. — Gatunek rozmieszczony szeroko w Europie. Żyje na turzycach i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany z Olsztyna, Bydgoszczy i Poznania; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 8 IX 1955, *Carex sempervirens* VILL. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 6 VII 1956, *Carex vulpina* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

102. *Atheroides serrulatus* HALID. — Gatunek europejski, polifag na trawach i turzycach. U nas dość pospolity lecz wykazany zaledwie z Wielkopolski i Zakopanego. Nowy dla Mazowsza, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej i Małopolskiej.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Małyszyn, pow. Gorzów Wlkp., 29 V 1961 — uskrzydłona dzieworódka złapana w żółtą szalke; Nizina Mazowiecka: Warszawa, 26 IX 1957, *Poa annua* L. — bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne; tamże, 18 VI 1960,

Festuca ovina L. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kroczyce koło Częstochowy, 13 VIII 1960. J. PRÓSZYŃSKI leg. — bezskrzydła dzieworódka wykoszona z trawy; Wyżyna Małopolska: Skarżysko-Kamienna, 14 IX 1961, R. BIELAWSKI leg. — liczne bezskrzydłe dzieworódki wykoszone z traw.

Podrodzina Aphidinae

Plemię Pterocommatini

103. *Neopterocomma asiphum* H.R.L. — Gatunek o słabo poznanym rozmieszczeniu, znany dotąd z Niemiec, Polski, Czechosłowacji, Węgier i Ukrainy. Żyje w szczelinach kory pnia, rzadziej na korze gałęzi wierzby białej. U nas wykazany dotąd jedynie z Bydgoszczy i Krzyżanowic, pow. Pińczów oraz z Rzeszowa; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 1 VIII 1957, *Salix alba* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 15 VI 1958 — założycielka rodu.

104. *Pterocomma jacksoni* THEOB. — Gatunek europejski, żyje na różnych wierzbach, często na częściach podziemnych i odwiedzany jest przez mrówki. Z Polski wykazany jedynie z okolic Bydgoszczy i Przemyśla; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 7 VI 1958, *Salix cinerea* L. — uskrzydłona dzieworódka i larwy.

*105. *Pterocomma pilosum* BUCKT. — Gatunek rozmieszczony głównie w Europie Zachodniej i Południowej, ku wschodowi staje się coraz rzadszy, w Europie Północnej nie występuje. W Polsce przebiega prawdopodobnie wschodnia granica jego zasięgu. Żyje na korze gałęzi różnych wierzb, często odwiedzany przez mrówki. Gatunek nowy dla fauny Polski. Dane o występowaniu tego gatunku w okolicach Bydgoszczy (SZELEGIEWICZ, 1961b) odnoszą się do nowego, nie opisanego dotąd gatunku.

Pojezierze Mazurskie: Lipińskie Małe, pow. Elk, 30 X 1961, *Salix caprea* L., R. BIELAWSKI leg. — samiec i liczne samice amfigoniczne; Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Bydgoszcz, 18 IX 1962, *Salix alba* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa, 7 V 1961, *S. alba* L. — uskrzydłone dzieworódki; Żbików, pow. Pruszków, 9 VII 1961, *Salix* sp., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydła dzieworódka; tamże, 30 IX i 29 X 1961, *Salix caprea* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz samce i samice amfigoniczne.

106. *Pterocomma populeum dubium* BÖRN. — Podgatunek europejski o słabo poznanym rozmieszczeniu, żyje na korze gałązek topoli białej. U nas znany jedynie z Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 11 V 1962, *Populus alba* L. — założycielka rodu; tamże, 2 VI 1962 — uskrzydłona dzieworódka.

107. *Pterocomma populeum populeum* (KALT.) — Podgatunek szeroko rozmieszczony w całej zachodniej Palearktyce aż po jezioro Bajkał, zawleczony do Ameryki Północnej i Południowej. Żyje na gałązkach topól, głównie czarnej

i włoskiej. U nas dość pospolity, lecz wykazany z niewielu stanowisk; nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 30 V 1956, *Populus italica* MNCH. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 2 VIII 1960 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 20 X 1961 — samce i samice amfigoniczne; Warszawa-Park Kultury, 18 IV 1961, *Populus nigra* L. — założycielki rodu; tamże, 8 V 1961 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Bielany, 6 V 1962, *P. nigra* L. — założycielka rodu; Wyżyna Małopolska: Skarżysko-Kamienna, 14 IX 1961, *P. nigra* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

108. *Pterocomma ringdahli* WAHLGR. — Gatunek borealno-alpejski, znany ze Szwecji, Alp i Karpat. U nas wykazany z Beskidu Wschodniego, nowy dla Bieszczadów.

Bieszczady: Dwernik, pow. Ustrzyki Dolne, 19 V 1963, *Salix* sp., W. STARĘGA leg. — dwie założycielki rodu.

109. *Pterocomma salicis* (L.) — Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Palearktyce, sięgający na wschód po jezioro Bajkał i Mongolię, notowany także z Ameryki Północnej. U nas należy do najpospolitszych przedstawicieli rodzaju *Pterocomma* BUCKT. Nowy dla Bieszczadów.

Pojezierze Mazurskie: Lipińskie Małe, pow. Elk, 30 X 1961, *Salix caprea* L., R. BIELAWSKI leg. — samce i samice amfigoniczne; Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Bydgoszcz, 10 VI 1963, *Salix fragilis* L. — uskrzydłone dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa, 18 IX 1955, *Salix alba* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 21 X 1957 — samce i samice amfigoniczne; tamże, 23 X 1961, bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne; Warszawa-Czerniaków, 10 IV 1961, *Salix vitellina* L., R. BIELAWSKI leg. — założycielki rodu; Kampinos, pow. Sochaczew, 4 V 1957, *Salix* sp., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Michałowice, pow. Grójec, 19 VIII 1961, *Salix alba* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Bieszczady: Dwernik, pow. Ustrzyki Dolne, 18 V 1963, *Salix* sp., W. STARĘGA leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

110. *Pterocomma steinheili* (MORDV.) — Gatunek europejski, żyje na cienkich gałązkach różnych wierzb. U nas wykazany z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Mazurskiego, Wielkopolski, Mazowsza i Beskidu Wschodniego. Nowy dla Puszczy Białowieskiej.

Nizina Mazowiecka: Puszcza Kampinoska, Góra Nartowa, 25 V 1964, *Salix* sp., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; Puszcza Białowieska: Białowieża, 8 VII 1908, *Salix* sp., A. K. MORDVILKO leg. (ex coll. D. HILLE RIS LAMBERS).

111. *Pterocomma konoi* HORI in TAKAH. — Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Europie Północnej, Środkowej i Wschodniej, na Syberii i na Dalekim Wschodzie. U nas należy do pospolitszych gatunków i znany jest zarówno na niżu, jak i w górach.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 25 VII 1965, *Salix alba* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

112. *Plocamaphis amerinae* (HTG.) — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie Północnej i Środkowej. Żyje na korze gałęzi wierzb, zwłaszcza na wierz-

bie wiciowej, i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany z Pojezierza Mazurskiego i Mazowsza, nowy dla Dolnego Śląska.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965, *Salix viminalis* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Śląsk Dolny: Złotoryja, 29 V 1964, *Salix* sp., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

Plemię *Aphidini*

113. *Hyalopterus pruni* (GEOFF.) — Gatunek kosmopolityczny, różnorodny. Migruje ze śliwy na trzcinę. W Polsce wszędzie pospolity, notowany jako szkodnik śliw i wektor chorób wirusowych.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 3 VI 1954, *Prunus domestica* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Młociny, 8 X 1965, *Phragmites communis* TRIN. — uskrzydłony samiec.

114. *Rhopalosiphum insertum* (WALK.) — Gatunek palearktyczny, różnorodny. Migruje z drzew i krzewów podrodziny *Pomoideae* na podziemne części traw. U nas dość pospolity, lecz wykazany z niewielu stanowisk, nowy dla Mazowsza.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Bydgoszcz, 21 VII 1956, *Glyceria fluitans* (L.) P. BR. — uskrzydłona dzieworódka; Nizina Mazowiecka: Warszawa, 15 V 1960, *Crataegus oxyacantha* L. — założycielki rodu; Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 26 VII 1964 — uskrzydłona dzieworódka złapana w żółte szalki; Śląsk Dolny; Wrocław, 6 X 1959, *Pirus communis* L., J. RUSZKOWSKI leg. — uskrzydłone dzieworódki (sexuparae).

115. *Rhopalosiphum maidis* (FITCH) — Gatunek kosmopolityczny, prawdopodobnie pochodzenia orientального. Żyje na różnych trawach i kukurydzy. U nas notowany z kukurydzy w Wielkopolsce i na Śląsku; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 5 VIII 1957, w pachwinach liści *Digitaria sanguinalis* (L.) SCOP. — bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek ten uchodził za wielką rzadkość w Europie Środkowej. Tymczasem jest on tutaj dość pospolity, lecz nie na kukurydzy jak dotąd powszechnie sądzono, ale na dzikich trawach jak *Digitaria sanguinalis* (L.) SCOP. i *Echinochloa crus-galii* (L.) P.B. Prowadzi ukryty tryb życia, kryjąc się w pachwinach liści i dlatego bywa często przeoczony.

116. *Rhopalosiphum nymphaeae* (L.) — Gatunek kosmopolityczny, pochodzenia palearktycznego. Migruje ze śliwy i tarniny na rośliny wodne i błotne. U nas dość pospolity, wykazany z całego niżu i pogórza; nowy dla Beskidu Zachodniego i Bieszczadów.

Beskid Zachodni: Lubań w Gorcach, 13 IX 1964, *Carex* sp., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Bieszczady: Postolów, pow. Lesko, 24 IX 1965, J. WOJNAROWICZ leg. — bezskrzydłe dzieworódki wykoszone z roślin nadwodnych.

117. *Rhopalosiphum padi* (L.) — Gatunek kosmopolityczny, prawdopodobnie pochodzenia palearktycznego. Migruje z czeremchy na różne trawy. U nas dość pospolity zarówno na niżu, jak i w górach.

Nizina Mazowiecka: Łomianki koło Warszawy, 9 X 1958, *Carex* sp., K. GALEWSKI leg. — uskrzydłony samiec; Warszawa-Bielany, 25 IV 1960, *Padus racemosa* L. — założycielki rodu; tamże, 11 V 1962 — bezskrzydłe dzieworódki.

118. *Paraschizaphis caricis* (SCHOUT.) — Rozmieszczony szeroko w całej Europie, żyje na turzycy owłosionej i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany dotąd tylko z Bydgoszczy, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Celestynów, pow. Otwock, 23 VII 1965, *Carex hirta* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

119. *Schizaphis jaroslavi* (MORDV.) — Gatunek o słabo poznanym rozmieszczeniu, znany ze Skandynawii, Polski i ZSRR. Żyje na trzcinniku piaskowym i odwiedzany jest przez mrówki. Znany u nas z kilku zaledwie stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 24 VI 1965, *Calamagrostis epigeios* (L.) ROTH — bezskrzydła i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 30 IX 1965 — bezskrzydłe dzieworódki i jedna samica amfigoniczna.

120. *Aphis acetosae* L. — Gatunek europejski, podawany także z Ameryki Północnej. Kolonie tej mszycy żyją na pędach szczawiu zwyczajnego i polnego i są odwiedzane przez mrówki. U nas znany z niewielkiej liczby stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 24 VII 1960, *Rumex acetosa* L., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki; Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965, *Rumex acetosella* L. — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki.

121. *Aphis beccabungae* KOCH — Gatunek europejski o słabo poznanej biologii i rozmieszczeniu. Według BÖRNERA (1952) migruje z kruszyny na rośliny wargowe. U nas znany z Pojezierza Mazurskiego i Zakopanego, nowy dla Mazowsza i dla Pienin.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 30 VII 1957, *Galeopsis tetrahit* L. — bezskrzydła i uskrzydłone dzieworódki; Pieniny: Doliny, 18 IX 1964, *Veronica chamaedrys* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

122. *Aphis chloris* KOCH — Szeroko rozmieszczony w Europie i Azji Zachodniej i Środkowej. Żyje na dziurawcach i jest odwiedzany przez mrówki. Znany u nas z Pojezierza Pomorskiego i Mazurskiego, z Wielkopolski oraz z Wyżyny Małopolskiej i Lubelskiej. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1956, *Hypericum perforatum* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

123. *Aphis confusa* WALK. — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na szczeciowatych, często pod powierzchnią ziemi, i odwiedzany jest przez mrówki. U nas znany z Pojezierza Pomorskiego i Mazurskiego, Wielkopolski i Wyżyny Lubelskiej; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 21 VII 1959, *Scabiosa ochroleuca* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 21 IX 1965 — bezskrzydłe dzieworódki, samce i samice amfigoniczne.

124. *Aphis craccivora* KOCH — Gatunek kosmopolityczny niewiadomego pochodzenia, polifag na motylkowych, rzadziej innych roślinach. U nas dość pospolity, lecz wykazany zaledwie z 7 stanowisk.

Pojezierze Mazurskie: Stare Jabłonki, pow. Ostródka, 14 VI 1965, *Trifolium repens* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Celestynów, pow. Otwock, 17 VII 1965, *Melilotus officinalis* (L.) LAM. et THUILL. — bezskrzydłe dzieworódki.

125. *Aphis epilobii* KALT. — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie, Zakaukaziu i Azji Środkowej. Żyje na wierzbownicach, zwłaszcza wierzbownicy górskiej, i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas rozmieszczony na nizinie i w górach, ale wykazany zaledwie z kilku stanowisk. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Gocławek, 7 VII 1956, *Epilobium* sp. — bezskrzydłe dzieworódki.

126. *Aphis etiolata* STROYAN — Gatunek o słabo poznanym rozmieszczeniu, znany dotąd z Anglii, Holandii, Polski i Czechosłowacji. Żyje na korzeniach szczawiu polnego i jest zawsze odwiedzany przez mrówki. Z Polski znany był dotąd tylko z Bydgoszczy i Olsztyna; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Tomczyce, pow. Grójec, 24 VIII 1961 — bezskrzydłe dzieworódki; Buchnik, pow. Nowy Dwór, 8 VI 1965 — założycielka rodu; Warszawa-Bielany, 24 VI 1965 — bezskrzydłe dzieworódki; Świder, pow. Otwock, 25 VII 1965 — bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie zebrane z korzeni *Rumex acetosella* L.

127. *Aphis euphorbiae* KALT. — Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Europie i na Bliskim Wschodzie. Żyje na wilczomleczech i odwiedzany jest zawsze przez mrówki. U nas dość pospolity, lecz wykazany zaledwie z kilku stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1956, *Euphorbia cyparissias* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

128. *Aphis fabae* SCOP. — Do niedawna uważany za gatunek kosmopolityczny, prawdopodobnie jednak ograniczony w swym zasięgu do Ameryki Północnej i Europy; w Afryce i Azji zastępuje go *Aphis solanella* THEOB., z którym był mylony. Mszyca różnodomna, migrująca z trzmieliny na różne rośliny zielne. U nas pospolity w całym kraju, nowy dla fauny Pienin.

Nizina Mazowiecka: w Warszawie zbierałem go na następujących roślinach: *Eonymus europaea* L. (wszystkie morfy), *Philadelphus coronarius* L., *Matricaria chamomilla* L., *Arctium lappa* L., *Rheum undulatum* L., *Urtica urens* L., *Nasturtium silvestre* R. RR., *Viscaria vulgaris* RÖHL. i *Solanum tuberosum* L.; Pieniny: Góra Zamkowa, 14 IX 1964, *Impatiens noli-tangere* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

F.P. MÜLLER (1957) podaje, że w Niemczech *Aphis fabae* SCOP. składa jaja zimowe także na *Viburnum opulus* L. i *Philadelphus coronarius* L. W okolicach Warszawy nie udało mi się dotąd znaleźć tego gatunku na kalinie, jaśmin zaś wykazuje tutaj wtórne zasiedlenie tym gatunkiem i prawdopodobnie nie jest u nas żywicielem pierwotnym tej mszyce.

129. *Aphis farinosa* GMEL. — Rozmieszczony w całej Holarktyce. Żyje na młodych pędach i liściach wierzb. U nas dość pospolity, z Bieszczadów i Tatr nie był dotąd wykazywany.

Bieszczady: Chmiel, pow. Ustrzyki Dolne, 22 V 1963, *Salix caprea* L., W. STARĘGA leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Tatry: Dolina Tomanowa, 28 VII 1961, *Salix* sp., R. BIEŁAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

130. *Aphis genistae* SCOP. — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na janowcu barwierskim na młodych pędach. W Polsce wykazany z Pojezierza Pomorskiego, Wyżyny Małopolskiej i Lubelskiej; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Falenica, 4 VII 1965, *Genista tinctoria* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

131. *Aphis idaei* v. D. GOOT — Szeroko rozsiedlony w całej zachodniej Palearktyce. Żyje na malinie, zbijając liście wierzchołkowe w luźne gniazda. U nas dość pospolity, notowany jako szkodnik malin i wektor chorób wirusowych.

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 15 VI 1962 — uskrzydłone dzieworódki złowione w żółte szalki.

132. *Aphis lambersi* (BÖRN.) — Gatunek europejski, żyje na szyjce korzeniowej, dolnych częściach łodygi i w pachwinach przyziemnych liści marchwi i jest zawsze odwiedzany przez mrówki. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Celestynów, pow. Otwock, 23 VII 1965, *Daucus carota* L. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki.

133. *Aphis nasturtii* KALT. — Gatunek holarktyczny, różnodomny. Migruje z szakłaku na różne rośliny zielne, m. in. na ziemniaki. Notowany jako wektor chorób wirusowych ziemniaka. U nas dość pospolity, z Kotliny Nowotarskiej nie był dotychczas podawany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 12 VI 1956, *Cochlearia armoracia* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Świder, pow. Otwock, 27 VI 1965, *Berteroa incana* (L.) DC — bezskrzydłe dzieworódki; Kotlina Nowotarska: Zakopane, 18 VII 1958, *Capsela bursa-pastoris* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

134. *Aphis newtoni* THEOB. — Gatunek europejski, jednodomny. Żyje na kosaćcach i jest zawsze odwiedzany przez mrówki. U nas znany zaledwie z dwóch stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 29 V 1960, *Iris germanica* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

135. *Aphis plantaginis* GOETZE — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje u nasady rozetki babki, zwykle pod przykryciem z ziemi nanoszonej przez mrówki. U nas nierzadki, ale wykazany zaledwie z kilku stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 VI 1957, *Plantago maior* L. — uskrzydłona i liczne bezskrzydłe dzieworódki.

136. *Aphis polygonata* (NEVSKY) — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie i Azji. Żyje na pędach rdestu ptasiego. W Polsce znany był dotąd jedynie z Bydgoszczy; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Gocławek, 7 VIII 1956 — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 22 VII 1960 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; wszystkie zebrane na *Polygonum aviculare* L.

137. *Aphis pomi* (DE GEER) — Rozmieszczony w całej Holarktyce. Mszyca jednodomna, oligofag na drzewach i krzewach z podrodziny *Pomoideae*, notowany jako szkodnik jabłoni i gruszy w szkółkach. U nas pospolity w całym kraju.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 22 VI 1955, *Crataegus monogyna* JACQ. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Lubelska: Kazimierz, pow. Puławy, 16 VII 1951, *Malus domestica* BORB., B. PISARSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

138. *Aphis praeterita* WALK. (= *epilobiina* WALK.) — Gatunek o niedostatecznie poznanej biologii i rozmieszczeniu, często mylony z innymi gatunkami. Według BÖRNERA (1952) migruje z kruszyny na wierzbówkę. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk na niżu, z Tatr nie był dotąd notowany.

Tatry: Dolina Tomanowa, 28 VIII 1961, *Chamaenerion angustifolium* (L.) SCOP., R. BIEŁAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

139. *Aphis roepkei* (H.R.L.) — Gatunek rozmieszczony w całej Europie, żyje u nasady przyziemnych liści na szyjce korzeniowej pięciornika rozłogowego i zawsze jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany był dotąd jedynie z powiatu pińczowskiego; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 5 VII 1965, *Potentilla reptans* L. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy; tamże, 10 X 1965 — samice amfigoniczne i larwy.

140. *Aphis ruborum* (BÖRN.) — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie i na Bliskim Wschodzie, żyje na młodych pędach jeżyn. W Polsce nierzadki, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Urle, pow. Wołomin, 20 V 1962, *Rubus* sp. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

141. *Aphis rumicis* L. — Gatunek holarktyczny, jednodomny. Żyje w zwięniętych liściach szczawiu tępolistnego i nadmorskiego. U nas dość pospolity, ale znany tylko z niewielu stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 30 VI 1955, *Rumex aquaticus* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

142. *Aphis sambuci* L. — Gatunek holarktyczny, różnodomny. Migruje z bzu na korzenie szczawiu i goździkowatych. W Polsce dość pospolity na niżu i pogórzu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 7 VI 1956, *Sambucus nigra* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 28 IX 1959, uskrzydłone dzieworódki (sexuparae), samce i samice amfigo-

niczne; Warszawa-Park Kultury, 5 VII 1959, *Rumex crispus* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Duchnice, pow. Pruszków, 29 X 1961, *Sambucus nigra* L., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone dzieworódki (sexuparae).

143. *Aphis scaliai* DEL GU. — Gatunek europejski o słabo poznanym rozmieszczeniu i biologii. Żyje na szyjce korzeniowej koniczyny pod przykryciem z grudek ziemi naniesionych przez mrówki. U nas znany dotąd tylko z Olsztyna; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 27 VI 1965, *Trifolium repens* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

144. *Aphis schneideri* (BÖRN.) — Gatunek europejski o niedostatecznie poznanej biologii. Żyje na porzeczkach i odwiedzany jest przez mrówki. Na skutek ssania mszyc ulegają skróceniu międzywęźla i liście wierzchołkowe zbijają się w luźne gniazda. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Skierniewice, 13 VII 1957, *Ribes nigrum* L., S. WIĄCKOWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

145. *Aphis sedi* KALT. — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie, żyje na rozchodnikach i odwiedzany jest przez mrówki. Znany u nas z kilku stanowisk na niżu, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 24 VI 1965, *Sedum maximum* SUT. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

146. *Aphis solanella* THEOB. — Gatunek w Europie szeroko rozmieszczony, różnodomny; migruje z trzmieliny na rośliny zielne, głównie z rodziny psiankowatych, złożonych i rdestowatych. Anholocykliczna forma tego gatunku jest prawie kosmopolityczna i była do niedawna podawana jako *Aphis fabae* SCOP. W Polsce mszyca ta jest dość pospolita.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Bydgoszcz-Jachcice, 20 VII 1956, *Rheum undulatum* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 VI 1955, *Capsella bursa-pastoris* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Małopolska: Krzyżanowice, pow. Pińczów, 17 VII 1959, *Cirsium arvense* (L.) Scop. — bezskrzydłe dzieworódki.

Do tego gatunku należą także mszyce, które znalazłem w Zakopanem na *Rhodiola rosea* L. i *Carduus glaucus* BMG., a które podałem jako *A. fabae* SCOP. (SZELEGIEWICZ, 1962a)

147. *Aphis spiraephaga* F.P. MÜLL. — Gatunek o słabo poznanym rozmieszczeniu i niewiadomym pochodzeniu. Występuje w parkach Europy na tawule ostrolistnej i Vanhoutte'a. U nas znany z dwóch stanowisk w Wielkopolsce i na Mazowszu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 2 VI 1962, *Spiraea arguta* ZABEL — bezskrzydłe dzieworódki.

148. *Aphis taraxacicola* (BÖRNER) — Gatunek europejski, żyje u nasady liści rozetkowych mniszka lekarskiego, odwiedzany przez mrówki. W Polsce

znany z Pojezierza Pomorskiego i Mazurskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej oraz Wyżyny Małopolskiej i Lubelskiej; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1956, *Taraxacum officinale* WEB. — bezskrzydłe dzieworódki.

149. *Aphis urticata* F. — Gatunek znany z Europy, Azji Środkowej, Zakaukazia i Bliskiego Wschodu. Żyje na lodydze i liściach pokrzyw, które czasem deformuje. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 V 1956, *Urtica dioica* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 6 V 1962, *Urtica urens* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

150. *Aphis vaccinii* BÖRN. — Gatunek europejski o słabo poznanym rozmieszczeniu. Żyje na borówkach, zwłaszcza borówce pijanicy oraz modrzewnicy. U nas znany zaledwie z dwóch stanowisk na Mazurach i Wyżynie Małopolskiej; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Czarna Struga, pow. Wołomin, 22 IX 1956 — bezskrzydłe dzieworódki; Celestynów, pow. Otwock, 23 VII 1965 — bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie z *Vaccinium uliginosum* L.

151. *Aphis vandergooti* (BÖRN.) — Szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na szyjce korzeniowej i korzeniach różnych roślin złożonych (*Compositae*) z grupy *Anthemideae*, jest zawsze odwiedzany przez mrówki. U nas dość pospolity, ale wykazany z niewielu stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Struga, pow. Wołomin, 22 IX 1956, *Achillea ptarmica* L. — bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne; Warszawa-Park Kultury, 1 IX 1957, *Matricaria chamomilla* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *Achillea millefolium* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

152. *Aphis verbasci* SCHRK. — Gatunek szeroko rozmieszczony w Afryce Północnej, Europie, Azji Środkowej i na Bliskim Wschodzie. Żyje na spodniej stronie liści różnych gatunków dziewanny i jest zawsze odwiedzany przez mrówki. U nas znany dotąd z Wielkopolski, Mazowsza, Małopolski i Lubelszczyzny.

Nizina Mazowiecka: Tomczyce, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *Verbascum* sp. — bezskrzydłe dzieworódki.

153. *Aphis viburni* SCOP. — Gatunek znany z Ameryki Północnej i Europy. Jest to mszyca jednodomna, która żyje na młodych pędach i liściach kaliny, deformuje silnie zaatakowane liście. U nas dość pospolita, lecz do niedawna nie odróżniana od *Aphis fabae* SCOP.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 5 VII 1959, *Viburnum opulus* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 2 VI 1962 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 24 VI 1965 — uskrzydłone dzieworódki.

154. *Protaphis hartigi* (H.R.L.) — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na dolnych partiach lodygi oraz korzeniach chabra nadreńskiego,

zawsze odwiedzany przez mrówki, które otaczają kolonie mszyc wałem z grudek ziemi. Znany w Polsce zaledwie z kilku stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1956 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 3 VIII 1957 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 8 X 1965 — samce i samice amfigoniczne; Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie zebrane z *Centaurea rhenana* BOB.

155. *Protaphis judenkoi* (SZELEG.) — Gatunek niedawno opisany i znany dotąd jedynie z Polski, gdzie na niżu jest dość pospolity.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Małyszyn, pow. Gorzów Wlkp., 29 VI 1964; Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 21 VI 1964; uskrzydłone dzieworódki odłowione na żółte szalki.

156. *Cryptosiphum artemisiae* BUCKT. — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie, notowany także z Zakaukazia, zachodniej Syberii i Azji Środkowej. Żyje na liściach bylicy pospolitej, powodując powstawanie czerwono zabarwionych pęcherzykowatych wyrosli. U nas dość pospolity, w piśmienictwie zooecydiologicznym podawany z bardzo licznych stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 30 VII 1957 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 30 IX 1965 — bezskrzydłe dzieworódki, samice amfigoniczne i uskrzydłone samce; wszystkie zebrane z wyrosli na *Artemisia vulgaris* L.

Plemię *Macrosiphini*

157. *Ceruraphis eriophori* (WALK.) — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie, podawany także z Ameryki Północnej. Mszyca różnodomna, migruje z kaliny (na której wiosną silnie deformuje liście) na rośliny należące do rodziny sitowatych, turzycowatych i pałkowatych. U nas znana zaledwie z trzech stanowisk na niżu (Mazury i Wielkopolska). Z Mazowsza, Roztocza i Beskidu Zachodniego nie była dotąd notowana.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 12 V 1962, *Viburnum opulus* L. — założycielki rodu i bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 2 VI 1962 — uskrzydłone dzieworódki; Roztocze: Rakowskie Błota koło Frampola, pow. Biłgoraj, 26 IX 1957, *Carex* sp., Sz. NOWAKOWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki (sexuparae); Beskid Zachodni: góra Lubań w Gorcach, 13 IX 1964, *Carex* sp. R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

158. *Dysaphis (Dysaphis) bononii* (H.R.L.) — Gatunek jednodomny, znany dotąd jedynie z niewielu stanowisk w Europie. Żyje u nasady łodygi i w pachwinach dolnych liści pasternaka zwyczajnego, jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany z Bydgoszczy i Krzyżanowic, pow. Pińczów; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 27 VI 1965, *Pastinaca sativa* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

159. *Dysaphis (Dysaphis) crataegi* (KALT.) — Gatunek europejski, którego rozmieszczenie wymaga rewizji, gdyż do niedawna był to gatunek zbiorczy. Migruje z głogu na baldaszkowate. U nas notowany w literaturze zoo-

cecydiologicznej z bardzo wielu stanowisk, z głogu. Zarówno dane zoocecydiologiczne, jak i faunistyczne sprzed r. 1950 są wątpliwe, gdyż mogą odnosić się do co najmniej 12 gatunków.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 20 IX 1957, *Crataegus oxyacantha* L. — samice amfigoniczne.

160. *Dysaphis (Pomaphis) plantaginea* (PASS.) — Gatunek kosmopolityczny, prawdopodobnie pochodzenia palearktycznego. Migruje z jabłoni (na której żyje wiosną w zwiniętych i odbarwionych liściach) na liście babki. Notowany jako szkodnik jabłoni i wektor chorób wirusowych. U nas dość pospolity, ale wykazany z niewielu stanowisk, głównie na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 12 V 1959 — założycielki rodu i larwy; tamże 5 VII 1959 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; wszystkie zebrane z *Malus domestica* BOER.

161. *Anuraphis farfarae* (Koch) — Szeroko rozmieszczony w Europie, Zakaukaziu, Anatolii i na Bliskim Wschodzie; znany także z Ameryki Północnej. Gatunek różnodomny, migruje z gruszy na korzenie podbiału i lepieźnika. Dość pospolity w Polsce.

Pojezierze Mazurskie: Stare Jabłonki, pow. Ostróda, 14 VI 1965, *Pirus communis* L. — założycielki rodu i uskrzydłone dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1956, *Tussilago farfara* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Ogród Inst. Głuchoniemych, 10 X 1957, *Pirus communis* L. — samce i samice amfigoniczne; tamże, 12 V 1959 — założycielki rodu; tamże, 26 IX 1957 — uskrzydłone dzieworódki (sexuparae); Warszawa-Park Kultury, 29 VI 1957, *Tussilago farfara* L. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; Buchnik, pow. Nowy Dwór, 8 VI 1965, *Pirus communis* L. — założycielki rodu i uskrzydłone dzieworódki.

162. *Anuraphis subterranea* (WALK.) — Gatunek różnodomny, zamieszkuje Europę, Zakaukazię i Azję Środkową. Migruje z gruszy na korzenie roślin baldaszkowatych. Znany u nas zaledwie z kilku stanowisk na niżu; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 3 VII i 26 VII 1960, *Archangelica officinalis* Hoffm., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i nieliczne uskrzydłone dzieworódki; Świder, pow. Otwock, 27 VI 1965, *Pastinaca sativa* L. — uskrzydłona dzieworódka z larwami.

163. *Brachycaudus (Acaudus) cardui* (L.) — Gatunek różnodomny, szeroko rozprzestrzeniony w całej Palearktyce, wykazany także z Nearktyki, dokąd został prawdopodobnie zawleczony. Migruje ze śliwy na różne rośliny z rodziny złożonych i szorstkolistnych. Znany jako szkodnik śliw i wektor chorób wirusowych. U nas dość pospolity, nowy dla Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej i Pienin.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 14 VII 1956, *Anthemis arvensis* L. — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki; Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 20 VI 1962 — uskrzydłone dzieworódki odłowione w żółte szalki; Skierniewice, 12 V 1959, *Prunus domestica* L. — założycielki rodu; Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków, 29 VI 1961, *Chrysanthemum parthenium* (L.) BERNH., S. M. KLIMASZEWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Pieniny: Piekielko, 16 IX 1964, *Echium vulgare* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

164. *Brachycaudus (Acaudus) lateralis* (WALK.) — Gatunek europejski o słabo poznanej biologii i rozmieszczeniu. Według BÖRNERA (1952) migruje z tarniny na rośliny złożone, na których zakłada kolonie tuż nad ziemią lub na korzeniach. U nas znany z Pojezierza Mazurskiego, Wielkopolski i Małopolski; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 29 VI 1957, *Arctium lappa* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Młociny, 3 VIII 1957, *Senecio* sp. — bezskrzydłe dzieworódki.

165. *Brachycaudus (Acaudus) lychnidis* (L.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na pędach i liściach roślin z rodziny *Silenaceae*. U nas dość pospolity, ale wykazany zaledwie z kilku stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 30 VI 1955, *Silene inflata* (SALISB.) SM., *Melandrium noctiflorum* (L.) FR., *Melandrium rubrum* (WEIG.) GARCKE — bezskrzydłe dzieworódki; Michałowice, pow. Grójec, 18 VIII 1966, *Silene inflata* (SALISB.) SM. — bezskrzydła dzieworódka z larwami.

166. *Brachycaudus (Acaudus) mordvilkoii* H. R. L. — Gatunek jednodomny, rozmieszczony prawdopodobnie w całej Europie. Żyje na przyziemnych częściach i korzeniach żmijowca zwyczajnego i jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany zaledwie z dwóch stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 24 VI 1965, *Echium vulgare* L., — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 30 IX 1965 — bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne.

167. *Brachycaudus (Brachycaudina) napelli* (SCHRK.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie. Żyje na młodych pędach tojadu. U nas znany dotąd jedynie z Zakopanego.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 6 VII 1956, *Aconitum nappellus* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

168. *Brachycaudus (Brachycaudus) helichrysi* (KALT.) — Gatunek różnodomny, kosmopolityczny, prawdopodobnie pochodzenia palearktycznego. Migruje ze śliw na różne rośliny, głównie z rodziny złożonych. Notowany jako wektor chorób wirusowych i szkodnik śliwy. U nas dość pospolity, lecz wykazany dotąd z niewielu stanowisk, z Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej dotąd nie notowany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 12 VI 1956, *Achillea millefolium* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 30 V 1957, *Prunus domestica* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 12 V 1962, *Myosotis palustris* (L.) NATHORST — uskrzydłone dzieworódki; Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków, 29 VI 1961, *Echinops* sp., S. M. KLIMASZEWSKI leg. — uskrzydłona dzieworódka.

169. *Brachycaudus (Brachycaudus) spiraeae* (OESTL.) — Gatunek holarktyczny o nie wyjaśnionym cyklu życiowym. Żyje na tawule bawolinie, powodując zwijanie się liści na końcach młodych pędów. W Polsce zdaje się dość

pospolity, sądząc po danych w piśmiennictwie zooecydiologicznym (w którym podawany był pod nazwą „*Macrosiphum ulmariae*”).

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 12 V 1962, *Spiraea salicifolia* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

170. *Brachycaudus (Appelia) schwartzi* (BÖRN.) — Gatunek jednodomny o niezbyt dokładnie poznanym rozmieszczeniu. Żyje na brzoskwini, powodując zwijanie się zaatakowanych liści. U nas znany dotąd tylko z Warszawy i Lublina; nowy dla Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej.

Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków, 29 V 1958, *Persica vulgaris* MILL. — bezskrzydłe dzieworódki.

171. *Brachycaudus (Appelia) tragopogonis* (KALT.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na kozibrodzie, rzadziej na wężymordzie. U nas znany z Pojezierza Pomorskiego i Mazurskiego, Wielkopolski, Wyżyny Lubelskiej i Beskidu Wschodniego; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 30 VII 1957 — bezskrzydłe dzieworódki i nimfy; Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965 — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie zebrane z *Tragopogon pratensis* L.

172. *Diuraphis (Holcaphis) frequens* (WALK.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie i Anatolii. Żyje w zwiniętych liściach traw, głównie perzu. U nas podawany z Mazur, Wielkopolski i Zakopanego; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 VI 1957, *Agropyron repens* (L.) P. B. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 15 V 1960 — założycielki rodu; Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 19 VI 1962 — uskrzydłona dzieworódka odłowiona w żółte szalki.

Zebrane założycielki rodu odznaczają się obecnością na ósmym tergicie odwłoka niewielkiego guzka, który charakteryzuje podrodzaj *Diuraphis* s. str. Inną nieoczekiwaną cechą tych założycielek jest obecność pseudosensorii na tylnych goleniach, co charakteryzuje zazwyczaj samice amfigoniczne.

173. *Mariaella lambersi* SZELEG. — Gatunek o słabo poznanym rozmieszczeniu, znany dotąd jedynie z Karpat i Mongolii. Cały cykl życiowy przechodzi na wrześni. U nas znany dotąd jedynie z Zakopanego (locus typicus!), nowy dla Beskidu Wschodniego.

Beskid Wschodni: Tylawa, pow. Dukla, 6 X 1961, *Myricaria germanica* (L.) DESV., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne.

174. *Aspidaphis adjvans* (WALK.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie, Azji Środkowej i na Bliskim Wschodzie. Żyje w pachwinach liści rdestu ptasiego, powodując niekiedy deformację młodych pędów. U nas znany dotąd jedynie z Bydgoszczy; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 22 VI 1964 — uskrzydłona dzieworódka odłowiona w żółte szalki.

175. *Hayhurstia cucubali* (PASS.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na lepnicach w zwiniętych ku górze liściach lub na zdeformowanych pędach kwiatowych. U nas podawany głównie w piśmiennictwie zooecydiologicznym; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 5 VII 1959, *Silene inflata* (SALISB.) SM. — bezskrzydłe dzieworódki.

176. *Hayhurstia atriplicis* (L.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie, Afryce Północnej, Azji i Ameryce Północnej. Żyje na komosach i łobodach w podwiniętych i odbarwionych liściach. W piśmiennictwie zooecydiologicznym wyrosła tego gatunku podawane są prawie z całego kraju.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 30 VII 1957, *Atriplex* sp. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 29 VII 1960, *Atriplex* sp. — bezskrzydłe dzieworódki.

177. *Brevicoryne brassicae* (L.) — Gatunek jednodomny, kosmopolityczny. Żyje na licznych roślinach z rodziny krzyżowych. Notowany jako szkodnik kapusty i wektor chorób wirusowych. Pospolity w całym kraju.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 3 VII 1960, *Brassica oleracea* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

178. *Lipaphis erysimi* (KALT.) — Gatunek jednodomny, kosmopolityczny. Żyje na różnych roślinach z rodziny krzyżowych. U nas raczej pospolity, lecz notowany z niewielu stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 23 VI 1960, *Diptotaxis muralis* (L.) DC — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 22 VII 1960, *Rorippa palustris* (LEYSS.) BESS. — bezskrzydłe dzieworódki.

179. *Hyadaphis foeniculi* (PASS.) — Mszyca różnodomna, jest gatunkiem o kosmopolitycznym rozmieszczeniu; pochodzenie palearktyczne. Migruje z wiciokrzewów na rośliny baldaszkowate. Na wiciokrzewach żyje w podwiniętych ku górze liściach. U nas dość pospolita, nowa dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 29 VII 1960, *Lonicera caprifolium* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa, 29 VI 1960 i 8 VI 1962, *Lonicera xylosteum* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 11 V 1962 — liczne założycielki rodu i larwy.

180. *Hyadaphis polonica* SZELEG. — Gatunek niedawno opisany z Polski, o nieznanym biologii i rozmieszczeniu; znany u nas z Bydgoszczy i Poznania; nowy dla Mazowsza. Rośliną żywicielską jest nieokreślony bliżej gatunek z baldaszkowatych, mszyce żerują na korzeniach. Fakt, że mszyce tę odławia się często w żółte szalki wystawiane na polach kartoflanych i warzywniakach, świadczy, że rośliną tą jest któraś z baldaszkowatych lub też należąca do pospolitych chwastów. Nie wykluczone, że jest nią *Carum carvi* L.

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 22 VI 1964 — uskrzydłone dzieworódki odłowione w żółte szalki. Ponadto widziałem okazy z szalek złowione w Skierniewicach.

181. *Hyadaphis tataricae* (AIZENB.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie Wschodniej i w zachodniej Syberii (po Irkuck). Obecnie roz-

szerza aktywnie swój zasięg na południe i zachód. Na zachód dotarł już do Berlina i Rostocka. U nas już dość pospolity, pojawił się w granicach naszego kraju w r. 1956. W Warszawie stwierdzono go po raz pierwszy w r. 1958. Fakt, że wystąpił w tym roku masowo, oraz obecność zeschniętych, zeszlórocznych zniekształceń na pędach świadczą, że jako pewną, udowodnioną datę pojawienia tego gatunku w Warszawie przyjąć należy r. 1957. Przed tym rokiem nie był w parkach Warszawy obserwowany (wywiad ustny autora z ogrodnikiem Parku Kultury). Żyje na wiciokrzewie tatarskim, deformując młode pędy.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 31 VIII 1958, *Lonicera tatarica* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 19 VI 1960 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

182. *Coloradoa (Lidaja) abrotani* (KOCH) — Gatunek jednodomny, znany jedynie z Europy. Żyje na młodych pędach bylicy boże drzewko. U nas znany dotąd tylko z Bydgoszczy, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 8 VIII 1956, *Artemisia abrotanum* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

183. *Coloradoa (Colorado) tanacetina* (WALK.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie. Żyje na wrotyczu we wcięciach liści. U nas znany dotąd jedynie z Bydgoszczy, Olsztyna i Krzyżanowic, pow. Pińczów. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 27 VI 1965, *Tanacetum vulgare* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

184. *Myzaphis rosarum* (KALT.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony szeroko w Ameryce Północnej, Europie, Azji Środkowej i na Bliskim Wschodzie. Żyje na liściach róż, wyjątkowo na pięciorniku. U nas wykazany zaledwie z kilku stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 30 VII 1957, *Rosa canina* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

185. *Chaetosiphon tetraerodus* (WALK.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w całej Holarktyce. Żyje na spodniej stronie liści i młodych, rozwijających się pędach różnych gatunków róży i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany dotąd jedynie z kilku stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 19 VI 1958, *Rosa* sp. — bezskrzydłe dzieworódki.

186. *Liosomaphis berberidis* (KALT.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony szeroko w Europie i Ameryce Północnej, zawleczony do Australii i Nowej Zelandii. Żyje na liściach i młodych pędach berberysu i mahonii, nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas dość pospolity, ale wykazywany dotąd zaledwie z kilku stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 13 V 1959, *Berberis vulgaris* L. — założycielki rodu, bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 10 V 1962 — założycielki rodu i bezskrzydłe dzieworódki.

187. *Cavariella aegopodii* (SCOP.) — Gatunek różnodomny, kosmopolityczny. Migruje z wierzb na różne rośliny baldaszkowate. Notowany jako wektor chorób wirusowych. U nas dość pospolity, ale znany zaledwie z kilku stanowisk na niżu. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 VI 1961, *Petroselinum sativum* HOFFM., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Żbików, pow. Pruszków, 29 X 1961, *Salix* sp., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone dzieworódki (sexuparae), samce i samice amfigoniczne; Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 14 VI 1965 — liczne uskrzydłone dzieworódki odłowione w żółte szalki; Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965, *Anthriscus silvestris* (L.) HOFFM. — uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki.

188. *Cavariella archangelicae* (SCOP.) — Gatunek różnodomny, zamieszkujący Europę i Azję Środkową. Migruje z wierzb na baldaszkowate, głównie dzięgiel i arcydzięgiel. U nas dość rzadki, znany z Wielkopolski, Mazowsza i Tatr. Nowy dla Pienin.

Pieniny: Góra Zamkowa, 14 IX 1964, *Angelica silvestris* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

189. *Cavariella konoii* TAKAH. — Gatunek różnodomny, rozmieszczony w całej Holarktyce, lecz do niedawna nie odróżniany od *C. archangelicae* (SCOP.). Migruje z wierzb na baldaszkowate, zwłaszcza na dzięgiel. U nas znany dotąd z Olsztyna, Warszawy, Świdra (pow. Otwock) i Tatr.

Nizina Mazowiecka: Tomczyce, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *Angelica silvestris* L. — uskrzydłona i liczne bezskrzydłe dzieworódki.

190. *Cavariella pastinacae* (L.) — Mszycyca różnodomna, migruje z wierzb na różne rośliny z rodziny baldaszkowatych. Szeroko rozmieszczona w Europie, Zakaukaziu i Azji Środkowej. U nas dość pospolita na niżu i w górach.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 9 VII 1961, *Archangelica officinalis* HOFFM., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone dzieworódki.

191. *Cavariella theobaldi* GILL. et BRAGG — Gatunek różnodomny, szeroko rozmieszczony w Ameryce Północnej i Europie. Migruje z wierzb na różne rośliny baldaszkowate. U nas dość pospolity, ale wykazany zaledwie z kilku stanowisk; nowy dla Mazowsza i Tatr.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 10 VI 1956, *Salix* sp. — uskrzydłone dzieworódki; Brańszczyk, pow. Wyszków, 6 VI 1961, *Salix alba* L., S. M. KLIMASZEWSKI leg. — uskrzydłona dzieworódka; Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 22 VI 1962 — uskrzydłone dzieworódki odłowione w żółte szalki; Żbików, pow. Pruszków, 9 VII 1961, *Archangelica officinalis* HOFFM., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Celestynów, pow. Otwock, 23 VII 1965, *Heracleum sibiricum* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

*192. *Ovatomyzus calaminthae* (MACCH.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie. Polifag żyjący na nie spokrewnionych z sobą roślinach charakteryzujących się szorstką powierzchnią liści. Nowy dla fauny Polski.

Bieszczady: Bereżki, pow. Ustrzyki Dolne, 24 VIII i 16 IX 1965, *Telekia speciosa* (SCHREB.) BAUMG., J. WOJNAROWICZ leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

193. *Phorodon cannabis* PASS. — Gatunek jednodomny, żyje na liściach *Cannabis sativa* L. i rozmieszczony jest szeroko w Europie i Azji Środkowej. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk, lecz niewątpliwie dość pospolity.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Wielisław, pow. Kościan, 4 IX 1964 — uskrzydłona dzieworódka odłowiona w żółte szalki.

194. *Phorodon humuli* (SCHRK.) — Gatunek różnodomny, migruje ze śliw na chmiel. Rozmieszczony kosmopolitycznie, lecz prawdopodobnie pochodzenia palearktycznego. Notowany jako szkodnik chmielu i wektor chorób wirusowych. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 22 VI 1964 — uskrzydłone dzieworódki odłowione w żółte szalki.

195. *Rhopalomyzus (Judenkoa) loniceræ* (SIEB.) — Gatunek różnodomny, szeroko rozmieszczony w Europie, na Zakaukaziu i w Azji Środkowej. Migruje z wiciokrzewów na trawy, głównie mozgę. Na wiciokrzewach powoduje zawijanie się ku górze liści. U nas dość pospolity, ale notowany dotąd z niewielu stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 29 V 1956, *Lonicera tatarica* L. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Bielany, 6 V 1962, *L. tatarica* L. — założycielki rodu; Warszawa-Park Kultury, 11 V 1962, *Lonicera xylosteum* L. — założycielki rodu; tamże, 1 VI 1962, *Lonicera tatarica* L. — uskrzydłone dzieworódki; Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965, *Phalaris arundinacea* L. — bezskrzydła dzieworódka.

196. *Myzus (Nectarosiphon) certus* (WALK.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Ameryce Północnej i Europie. Żyje na różnych goździkowatych i fiolkach. Notowany jako wektor chorób wirusowych. U nas znany zaledwie z trzech stanowisk, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 VII 1960, *Cerastium* sp. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 16 VI i 29 VI 1961, *Viola tricolor* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 5 X 1961, *Stellaria media* VILL. — samce i samice amfigoniczne.

197. *Myzus (Nectarosiphon) myosotidis* (BÖRN.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie. Żyje na niezapominajce błotnej, w zwiniętych ku górze liściach. U nas znany tylko z Bydgoszczy; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 12 V 1962, *Myosotis palustris* (L.) NATHORST — bezskrzydła dzieworódka.

198. *Myzus (Nectarosiphon) persicae* (SULZ.) — Gatunek różnodomny, migrujący z brzoskwini na bardzo liczne rośliny zielne. Anholocykliczna forma tego gatunku jest rozprzestrzeniona kosmopolitycznie. Notowany jako szkodnik wielu roślin uprawnych oraz wektor około 100 chorób wirusowych. U nas dość pospolity, zwłaszcza jego forma anholocykliczna.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 28 IX 1959, *Lycium halimifolium* MILL. — bezskrzydła i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa, 20 X 1959, *Cucurbita pepo* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Świder, pow. Otwock, 27 VI 1965, *Berteroa incana* (L.) DC — bezskrzydłe dzieworódki.

199. *Myzus (Myzus) cerasi* (F.) s. l. — Gatunek różnodomny, migrujący z wiśni na przytulię. Szeroko rozmieszczony w całej Holarktyce, Indiach, Nowej Zelandii i Australii. U nas pospolity w całym kraju, z Pienin nie był dotąd wykazywany.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 23 V 1959, *Cerasus avium* (L.) MOENCH — bezskrzydłe dzieworódki; Pieniny: na polanie Doliny, 14 IX 1964, *Veronica chamaedrys* L. — bezskrzydłe dzieworódki i nimfy.

200. *Myzus (Myzus) lythri* (SCHRK.) — Gatunek różnodomny, migruje z antypki na krwawnicę. Szeroko rozmieszczony w Europie, zwłaszcza na południu. U nas raczej pospolity, ale notowany z niewielu stanowisk. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Stamirowice, pow. Grójec, 17 VIII 1961, *Lythrum salicaria* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

201. *Neomyzus circumflexus* (BUCKT.) — Gatunek anholocykliczny, rozmieszczony kosmopolitycznie, prawdopodobnie pochodzenia orientального. W Europie głównie w szklarniach i na roślinach pokojowych. U nas znany z nielicznych stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 5 V 1957, *Calla* sp. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 24 II 1962, na cebulkach *Tulipa* sp. — bezskrzydłe dzieworódki.

202. *Vesiculaphis theobaldi* TAKAH. — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na turzycach. U nas podawany dotąd jedynie z Ogrodu Botanicznego w Warszawie.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Agrykola, 2 VI i 10 VI 1962, *Carex* sp. — bezskrzydłe dzieworódki i nimfy.

203. *Xenomyzus corticis* AIZENB. — Gatunek jednodomny, żyje na gałązkach wiciokrzewu. Rozprzestrzenienie słabo zbadane, znany z Alp, Karpat i europejskiej części ZSSR. U nas podawany jedynie z okolic Bydgoszczy. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 29 VII 1960, *Lonicera xylosteum* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 1 VIII 1960, *Lonicera tatarica* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 8 VI 1962, *Lonicera xylosteum* L. — założycielki rodu i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 4 IX 1960 — bezskrzydłe dzieworódki.

204. *Capitophorus carduinus* (WALK.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie. Żyje na liściach ostrożni i ostów. U nas znany z Pojezierza Pomorskiego i Mazurskiego, Wielkopolski i Małopolski. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Gołówek, 7 VII 1956, *Cirsium* sp. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Małopolska: Skarżysko-Kamienna, 14 IX 1961, *Cirsium* sp., R. BIEŁAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

205. *Capitophorus elaeagni* (DEL GU.) — Gatunek różnodomny, rozmieszczony prawie kosmopolitycznie. Migruje z oliwnika i rokitnika na ostorożeń. U nas znany zaledwie z trzech stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965, *Cirsium arvense* (L.) Scop. — bezskrzydłe dzieworódki.

206. *Capitophorus similis* v. D. G. — Gatunek różnodomny, migruje z oliwnika na liście podbiału. Znany z Europy i Azji Środkowej. W Polsce notowany z Mazur, Wielkopolski i Małopolski; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 5 VII 1959, *Tussilago farfara* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

207. *Cryptomyzus alboapicalis* (THEOB.) — Gatunek jednodomny, żyje na spodniej stronie liści jasnoty. Znany dotąd jedynie z Europy. U nas podawany z Wielkopolski i Mazur. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 30 IX 1965, *Lamium album* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

208. *Cryptomyzus galeopsidis* (KALT.) — Gatunek różnodomny, migruje z porzeczek na poziomnik. Szeroko rozmieszczony w Europie. W Polsce dość pospolity. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 30 VII 1957, *Galeopsis tetrahit* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 24 VI 1965 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

209. *Cryptomyzus korschelti* BÖRN. — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie. Migruje z porzeczek alpejskiej na czyściec i jasnotę. U nas dość pospolity, lecz do niedawna nie odróżniany od *C. ribis* (L.).

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 12 V 1959 — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 18 V 1960 — bezskrzydłe dzieworódki; wszystkie zebrane z *Ribes alpinum* L.

210. *Cryptomyzus ribis* (L.) — Gatunek różnodomny, rozmieszczony w całej Holarktyce. Migruje z porzeczek na czyściec i jasnotę. Na porzeczek powoduje powstawanie czerwono zabarwionych wypuklin. Notowany jako szkodnik porzeczek i przenosiciel chorób wirusowych. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 21 VI 1955, *Ribes vulgare* LAM. — uskrzydłone dzieworódki; Skierniewice, 23 V 1961, *R. vulgare* LAM. i *Ribes nigrum* L. — założycielka rodu i bezskrzydłe dzieworódki.

211. *Nasonovia nigra* (H.R.L.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie. Żyje na różnych gatunkach jastrzębca, wiosną w zwiniętych liściach, później na młodych pędach. U nas dość pospolity, sądząc z danych w piśmiennictwie cecydologicznym. Nowy dla Pienin.

Pieniny: polana Doliny, 15 IX 1964, *Hieracium* sp. — bezskrzydłe dzieworódki.

212. *Nasonovia pilosellae* (BÖRN.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie. Biologia jak u poprzedniego gatunku; monofag na jastrzębcu kosmaczu. U nas dość pospolity.

Pojezierze Mazurskie: Kaletnik, pow. Suwałki, 7 VII 1955, *Achillea millefolium* L. (!) — bezskrzydła dzieworódka.

213. *Nasonovia ribisnigri* (MOSLEY) — Gatunek różnodomny, szeroko rozmieszczony w Europie, na Zakaukaziu i w Azji Środkowej. Migruje z porze-

czek na różne gatunki jastrzębca i inne rośliny z rodziny złożonych. Notowany jako wektor chorób wirusowych. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1956, *Hieracium* sp. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Bielany, 5 VII 1959, *Hieracium pilosella* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 24 VI 1964, *Veronica Dillenii* Cr. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 20 VII 1960, *Lactuca serriola* TORNER — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 2 VI 1962, *Ribes alpinum* L. — bezskrzydła i uskrzydłone dzieworódki.

214. *Hyperomyzus (Hyperomyzus) lactucae* (L.) — Gatunek różnodomny, migruje z porzeczek na różne gatunki mlecza. Rozmieszczony w całej Nearktyce, zawleczony także do Afryki, Nowej Zelandii i Australii. Wiadomości o jego występowaniu w Azji Południowo-Wschodniej odnoszą się do *Hyperomyzus carduellinus* (THEOB.). Notowany jako wektor chorób wirusowych. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Inst. Głuchoniemych, 30 V 1957, *Ribes vulgare* LAM. — uskrzydłone dzieworódki; tamże, 18 V 1960, *R. aureum* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Skierniewice, 25 IV 1959, *R. nigrum* L. — założycielki rodu; tamże, 20 V 1960 — uskrzydłone dzieworódki.

215. *Hyperomyzus (Hyperomyzus) luteus* (MORDV.) — Gatunek różnodomny o słabo poznanej biologii i rozmieszczeniu. Migruje z porzeczek alpejskiej na szelężnik i być może na inne rośliny. U nas znany zaledwie z dwóch stanowisk z Pomorza i Mazur. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 8 VI 1962, *Ribes alpinum* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

216. *Hyperomyzus (Hyperomyzus) pallidus* H.R.L. — Gatunek różnodomny, szeroko rozmieszczony w Europie i Ameryce Północnej. Migruje z agrestu na mlecze. U nas znany z nielicznych stanowisk i często mylony z *H. lactucae* (L.). Nowy dla Pienin.

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 22 VI 1964 — uskrzydłone dzieworódki odłowione w żółte szalki; Skierniewice, 21 V 1960, *Ribes grossularia* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Pieniny: zbocze Wapiennika, 16 IX 1964, koszeniem — uskrzydłona dzieworódka.

217. *Hyperomyzus (Hyperomyzella) rhinathi* (SCHOUT.) — Gatunek różnodomny, szeroko rozmieszczony w Europie. Migruje z porzeczek czarnej na szelężnik. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Jadwisin, pow. Nowy Dwór, 16 VIII 1962 — uskrzydłona dzieworódka odłowiona w żółte szalki.

218. *Aulacorthum flavum* F. P. MÜLL. — Gatunek jednodomny, znany dotąd tylko z Niemiec i Polski. Żyje na borówce pijanicy, na spodniej stronie liści, nie tworząc kolonii. U nas wykazany dotąd tylko z Olszyna; nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Celestynów, pow. Otwock, 23 VII 1965, *Vaccinium uliginosum* L. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

219. *Aulacorthum solani* (KALT.) — Gatunek rozmieszczony kosmopolitycznie, prawdopodobnie pochodzenia palearktycznego. Notowany jako wektor około 30 chorób wirusowych. U nas dość pospolity, notowany jako szkodnik roślin w szklarniach.

Pojezierze Mazurskie: Lipińskie Małe, pow. Elk, 30 X 1961, *Solanum dulcamara* L., R. BIELAWSKI leg. — samice amfigoniczne; Nizina Mazowiecka: Warszawa, 29 VII 1960, *Cerastium* sp. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 25 VI 1965, *Glechoma hederacea* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

220. *Acyrtosiphon pisum* (HARRIS) — Gatunek kosmopolityczny, poli-fag na roślinach motylkowych. Notowany jako wektor chorób wirusowych. W Polsce bardzo pospolity. Z Pienin nie był dotąd notowany.

Pieniny: dolina Harczy Grunt, 16 IX 1964, *Medicago falcata* L. — larwy.

221. *Metopolophium dirhodum* (WALK.) — Gatunek różnodomny, migruje z róż na różne gatunki traw. Szeroko rozmieszczony w Afryce Północnej, Europie, na Zakaukaziu, w Azji Środkowej, na Bliskim Wschodzie i w Ameryce; zawleczony do Australii. U nas dość pospolity, ale notowany zaledwie z kilku stanowisk na niżu.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 9 IX 1961, *Poa annua* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Bielany, 6 V 1962, *Rosa canina* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Świder, pow. Otwock, 14 VII 1965, wykoszone z traw — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki.

222. *Corylobium avellanae* (SCHRK.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie, na Kaukazie, w Anatolii. Żyje na młodych pędach leszczyny i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany z Mazur, Wielkopolski, Mazowsza i okolic Rzeszowa.

Pojezierze Mazurskie: Stare Jabłonki, pow. Ostróda, 15 VI 1965, *Corylus avellana* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 29 V 1960, *C. avellana* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 24 VI 1965 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

223. *Macrosiphum cholodkovskiyi* MORDV. — Gatunek jednodomny, mono-fag na wiaźowce. Szeroko rozmieszczony w Europie i na Zakaukaziu. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Żbików, pow. Pruszków, 12 VII 1964, *Filipendula ulmaria* (L.) MAXIM., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

224. *Macrosiphum euphorbiae* (THOMAS) — Gatunek kosmopolityczny, prawdopodobnie pochodzenia nearktycznego. Polifag, żyje na roślinach należących do różnych rodzin, głównie *Compositae* i *Rosaceae*. Znany jako szkodnik roślin szklarniowych i wektor wielu chorób wirusowych. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 9 IV 1956, *Hydrangea* sp. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy; tamże, 25 III 1959, *Solanum tuberosum* L. — uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Bielany, 23 V i 5 VII 1959, *Silene inflata* (SALISB.) SM. — bezskrzydłe dzieworódki.

225. *Macrosiphum funestum* (MACCH.) — Gatunek jednodomny, rozmiesz-

czony w Europie i na Zakaukaziu. Żyje na pędach jeżyn. U nas znany dotąd jedynie z Beskidu Zachodniego; nowy dla Pienin.

Pieniny: polana Doliny, 15 IX 1964, *Rubus* sp. — bezskrzydła dzieworódka i larwy.

226. *Macrosiphum gei* (KOCH) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie i na Zakaukaziu. Żyje na spodniej stronie liści kuklika i niektórych roślin z rodziny baldaszkowatych. U nas dość pospolity, ale notowany z niewielu stanowisk. Nowy dla Pienin.

Pojezierze Mazurskie: Stare Jabłonki, pow. Ostróda, 14 VI 1965, *Geum urbanum* L. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 6 VII 1956, *G. hipsidum* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Park Kultury, 29 VII 1957, *G. urbanum* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Pieniny: Trzy Korony, 14 IX 1965, *Sanicula europaea* L. — samice amfigoniczne i uskrzydłony samiec.

227. *Macrosiphum rosae* (L.) — Gatunek różnodomny o prawie kosmopolitycznym rozmieszczeniu; na Dalekim Wschodzie zastępuje go jednak grupa gatunków zbliżona do *M. (S.) ibarae* MATS. W Europie migruje z róż na szczytowie. Pospolity w całej Polsce.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 30 VI 1955, *Rosa polyantha* — bezskrzydłe dzieworódki; Warszawa-Powsin, 20 VI 1962, *Rosa canina* L., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki.

228. *Sitobion avenae* (F.) — Gatunek jednodomny, żyje oligofagicznie na trawach. Rozmieszczony szeroko w Holarktyce. U nas dość pospolity.

Pojezierze Pomorskie: Grabów n. Odrą, pow. Chojna, 27 VII 1957, wykoszony z traw, E. KIERYCH leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Nizina Mazowiecka: Warszawa, 17 VI 1956, *Arrhenatherum elatius* (L.) P. B. — bezskrzydłe dzieworódki.

229. *Titanosiphon artemisiae* (KOCH) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie. Żyje na pędach bylicy polnej i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany z Pojezierza Mazurskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Wyżyny Małopolskiej. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1956, *Artemisia campestris* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Bielany, 5 VII 1959, *A. campestris* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

230. *Pleotrichophorus glandulosus* (KALT.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w całej Palearktyce. Żyje na spodniej stronie liści bylicy pospolitej i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas dość pospolity, ale wykazany zaledwie z kilku stanowisk. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Malyszyn, pow. Gorzów Wlkp., 1 VI 1961 — uskrzydłona dzieworódka odłowiona w żółte szalki; Nizina Mazowiecka: Warszawa, 2 VII 1956, *Artemisia vulgaris* L. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

231. *Dactynotus (Lambertius) erigeronensis* (THOMAS) — Gatunek północnoamerykański, zawleczony do Europy po roku 1950. Znany dotąd z Francji, Holandii, Niemiec, Polski, Czechosłowacji i Węgier. Żyje na pędach przy-

miotna kanadyjskiego i nie jest odwiedzany przez mrówki. U nas znany z Bydgoszczy, Poznania, Olsztyna i Warszawy.

Nizina Mazowiecka: Celestynów, pow. Otwock, 23 VII 1965, *Erigeron canadensis* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

232. *Dactynotus (Dactynotus) achilleae* (KOCH) — Gatunek jednodomny, żyje na spodniej stronie przyziemnych liści krwawnika pospolitego powodując ich brunatnienie i obumieranie. Szeroko rozmieszczony w Europie. U nas znany z Bydgoszczy, Olsztyna i Rzeszowa. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 8 VII 1956, *Achillea millefolium* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *A. millefolium* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

233. *Dactynotus (Dactynotus) cichorii* (KOCH) — Gatunek jednodomny, żyje oligofagicznie na roślinach złożonych, głównie na cykorii, łożyszce, brodawniku i pępawie. Rozmieszczony w Europie i na Zakaukaziu. U nas dość pospolity, nowy dla Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 30 VI 1955, *Cichorium intybus* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Koszyce koło Częstochowy, koszeniem, J. PRÓSZYŃSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

234. *Dactynotus (Dactynotus) sonchi* (GEOFF.) — Gatunek jednodomny i kosmopolityczny, prawdopodobnie pochodzenia palearktycznego. Żyje na pędach mleczu. U nas dość pospolity, notowany jako wektor chorób wirusowych.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 25 VIII 1958, *Picris hieracioides* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 19 VIII 1961, *Sonchus oleraceus* L. — bezskrzydła dzieworódka i larwy.

235. *Dactynotus (Dactynotus) tanacetii* (L.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie i Azji Środkowej. Żyje na spodniej stronie dolnych liści wrotczyca, powodując ich przedwczesne usychanie. Notowany jako wektor chorób wirusowych. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 30 VII 1962, R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłona dzieworódka złowiona w locie.

236. *Dactynotus (Uromelan) aeneus* H.R.L. — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie i Anatolii. Żyje na pędach i spodniej stronie liści ostu i ostroźnia. U nas znany zaledwie z Wielkopolski i Wyżyny Małopolskiej. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *Cardus acanthoides* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Małopolska: Skarżysko-Kamienna, 14 IX 1961, *Cirsium* sp., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

237. *Dactynotus (Uromelan) campanulae* (KALT.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie, na Zakaukaziu i w Azji Środkowej. Żyje

na niektórych gatunkach dzwonka i na jasiońcu piaskowym. W Polsce znany z Pomorza, Mazur, Wielkopolski i Lubelszczyzny. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Leśna Podkowa, pow. Pruszków, 6 VIII 1956, *Campanula rotundifolia* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa, 20 VII 1960, *Campanula* sp., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Warszawa-Bielany, 24 VI 1965, *Jasione montana* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

238. *Dactynotus (Uromelan) jaceae jaceae* (L.) — Podgatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie, na Zakaukaziu, w Azji Środkowej i na Bliskim Wschodzie. Żyje na pędach, rzadziej liściach chabrów, zwłaszcza łąkowego. U nas dość pospolity; nowy dla Bieszczadów.

Bieszczady: Ustrzyki Górne, 13 VIII 1965, *Centaurea jacea* L., R. PISARSKA leg. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki.

239. *Dactynotus (Uromelan) jaceae reticulatus* H.R.L. — Podgatunek rozmieszczony w Europie Południowej i Środkowej, monofag na chabrze nadreńskim. U nas notowany z Mazur i Wielkopolski. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1956, *Centaurea rhenana* BOR. — bezskrzydłe dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *C. rhenana* BOR. — bezskrzydłe dzieworódki.

240. *Dactynotus (Uromelan) similis* H.R.L. — Gatunek europejski, żyje na pędach i spodniej stronie liści przymiotna ostrego. U nas znany zaledwie z kilku stanowisk, nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Radość, 8 VII 1956, *Erigeron acer* L., W. BAZYLUK leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

241. *Macrosiphoniella (Phalangomyzus) oblonga* (MORDV.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje na spodniej stronie liści bylicy zwyczajnej i hodowanych złocieni. U nas dość pospolity. Nowy dla Puszczy Białowieskiej i Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej.

Puszcza Białowieska: Białowieża, 9 VII 1960, *Artemisia vulgaris* L., C. DZIADOSZ leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków, 26 VI 1961, *A. vulgaris* L., S. M. KLIMASZEWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Małopolska: Skarżysko-Kamienna, 14 IX 1961, *A. vulgaris* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

242. *Macrosiphoniella (Phalangomyzus) persequens* (WALK.) — Gatunek europejski, żyje na spodniej stronie dolnych liści wrotczyca. U nas notowany dotąd jedynie z Wyżyny Małopolskiej i Lubelskiej. Nowy dla Pojezierza Pomorskiego.

Pojezierze Pomorskie: rezerwat Bielinek, pow. Chojna, 30 VII 1957, czerpakiem z ziół, E. KIERYCH leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

243. *Macrosiphoniella (Phalangomyzus) tapuskae* (HOTT. et FRIS.) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Ameryce Północnej i Europie oraz na

Bliskim Wschodzie. Żyje na liściach krwawnika pospolitego i rumianku pospolitego. U nas znany z Mazur i Wielkopolski. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 8 VII 1965, *Achillea millefolium* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

244. *Macrosiphoniella (Macrosiphoniella) abrotani* (WALK.) — Gatunek europejski o niedostatecznie poznanym rozmieszczeniu i biologii. Żyje na młodych pędach bylicy boże drzewko i marunie bezwonnej. W Polsce notowany zaledwie z Bydgoszczy i Zakopanego. Nowy dla Mazowsza i Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 5 VIII 1957, *Artemisia abrotanum* L. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *Tripleurospermum inodorum* (L.) SCHULTZ-BIP. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków, 29 VI 1961, *Artemisia abrotanum* L., S. M. KLIMASZEWSKI leg. — bezskrzydła i uskrzydłona dzieworódka.

245. *Macrosiphoniella (Macrosiphoniella) absinthii* (L.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie, Syberii Zachodniej, na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej. Żyje na młodych pędach i spodniej stronie liści piołunu. U nas dość pospolity, ale notowany z niewielu stanowisk.

Nizina Mazowiecka: Stamirowice, pow. Grójec, 17 VIII 1961, *Artemisia absinthium* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Małopolska: Skarżysko-Kamienna, 14 IX 1961, *A. absinthium* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

246. *Macrosiphoniella (Macrosiphoniella) artemisiae* (B. DE F.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie, Syberii Zachodniej, na Bliskim Wschodzie, w Afryce Północnej i Ameryce Północnej. Żyje na końcach pędów i spodniej stronie liści bylicy zwyczajnej, rzadziej piołunu. U nas dość pospolity, ale znany zaledwie z kilku stanowisk. Nowy dla Mazowsza i Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 11 VI 1956, *Artemisia vulgaris* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 29 VI 1957 — bezskrzydłe dzieworódki; Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków, 26 VI 1961, *A. vulgaris* L., S. M. KLIMASZEWSKI leg. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Wyżyna Małopolska: Skarżysko-Kamienna, 14 IX 1961, *A. vulgaris* L., R. BIELAWSKI leg. — uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki.

247. *Macrosiphoniella (Macrosiphoniella) fasciata* DEL GU. — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w Europie Południowej i Środkowej. Żyje na młodych pędach bylicy polnej. W Polsce znany zaledwie z kilku stanowisk na niżu. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Młociny, 13 VI i 8 VII 1956, *Artemisia campestris* L. — bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 3 VIII 1957 — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 7 VI 1958 — bezskrzydłe dzieworódki.

248. *Macrosiphoniella (Macrosiphoniella) millefolii* (DE GEER) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony szeroko w Europie. Żyje w koszyczkach kwia-

towych i na spodniej stronie liści krwawnika pospolitego i rzadziej kichawca. U nas dość pospolity na niżu i w górach.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Park Kultury, 30 VI 1956, *Achillea millefolium* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Stamirowice, pow. Grójec, 18 VIII 1961, *A. millefolium* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

249. *Macrosiphoniella (Macrosiphoniella) sanbori* (GILL.) — Gatunek kosmopolityczny, pochodzenia dalekowschodniego. Żyje na czubkach pędów hodowanych złoćieni. U nas znany był dotąd tylko z Puław. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 8 VIII 1956, *Chrysanthemum* sp. — bezskrzydłe dzieworódki; Żbików, pow. Pruszków, 24 VII 1960, *Chrysanthemum indicum* L., R. BIELAWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

250. *Ramitrichophorus medvedevi* (BOZHKO) — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie Środkowej i Wschodniej. Żyje na pędach i w koszyczkach kwiatowych kocanki piaskowej, zawsze odwiedzany przez mrówki. W Polsce wykazany dotąd z Bydgoszczy, Olsztyna i Poznania. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Świder, pow. Otwock, 25 VII 1965, *Helichrysum arenarium* (L.) MOENCH — bezskrzydłe dzieworódki.

251. *Metopeurum fuscoviridae* STROYAN — Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie. Żyje wiosną na młodych pędach i w koszyczkach kwiatowych, jesienią na spodniej stronie przyziemnych liści wrotycza pospolitego. Kolonie tej mszycy odwiedzane są zawsze przez mrówki. W Polsce dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Botaniczny, 30 VI 1955, *Achillea erba-rota* — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 18 IX 1955, *Tanacetum vulgare* L. — samice amfigoniczne; Warszawa-Młociny, 31 V 1956, *T. vulgare* L. — założycielki rodu; Warszawa-Park Kultury, 17 VI 1956, *T. vulgare* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Tomczyce, pow. Grójec, 24 VIII 1961, *T. vulgare* L. — bezskrzydłe dzieworódki.

252. *Microsiphum woronieckae* JUDENKO — Gatunek jednodomny, rozmieszczony w Europie Środkowej i Wschodniej. Żyje u nasady łodygi i na powierzchniowych korzeniach bylicy pospolitej, zawsze odwiedzany przez mrówki. U nas znany dotąd tylko z Olsztyna i Puław. Nowy dla Mazowsza.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Ogród Inst. Głuchoniemych, 7 VI 1956, *Artemisia vulgaris* L. — bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki.

253. *Amphorophora rubi* (KALT.) — Gatunek jednodomny, szeroko rozmieszczony w całej zachodniej Palearktyce. Żyje na młodych pędach i liściach jeżyn (na malinie podgatunek *idaci* BÖRN.) U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Bielany, 3 VI 1958, *Rubus* sp. — uskrzydłona i liczne bezskrzydłe dzieworódki.

254. *Megoura viciae* BUCKT. — Gatunek jednodomny, szeroko rozmiesz-

czony w Europie, na Zakaukaziu, Bliskim Wschodzie, w Azji Środkowej i na Syberii. Żyje na młodych pędach groszku i wyki. U nas dość pospolity.

Nizina Mazowiecka: Warszawa-Gocławek, 7 VIII 1956, *Lathyrus paluster* L. — bezskrzydłe dzieworódki; Podkowa Leśna, pow. Pruszków, 18 V 1961, *Lathyrus pratensis* L., B. PIARSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

255. *Masonaphis azaleae* (MASON) — W Europie tylko na hodowanych azaliach w szklarniach i mieszkaniach. Pochodzenie nieznane, BÖRNER (1952) podejrzewa, że gatunek ten pochodzi z Indii. Poznane rozmieszczenie rodzaju *Masonaphis* H.R.L. sugeruje jednak pochodzenie niearktyczne. U nas notowany dotąd tylko z Warszawy.

Nizina Mazowiecka: Warszawa, 19 VI 1963, *Azalia* sp. (cult.), B. BURAKOWSKI leg. — bezskrzydłe dzieworódki.

PIŚMIENNICTWO

- ACHREMOWICZ J. 1967. Mszyce (*Homoptera, Aphidodea*) Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej. *Fragm. faun.*, Warszawa, **14**: 261–298.
- BÖRNER C. 1952. *Europae centralis Aphides*. *Mitt. thür. bot. Ges.*, Weimar, Beiheft 3, pp. 1–484.
- HUCULAK S. 1965. Mszyce (*Homoptera, Aphidoidea*) Pojezierza Mazurskiego. *Fragm. faun.*, Warszawa, **12**: 207–237.
- HUCULAK S. 1966a. Mszyce (*Homoptera, Aphidodea*) Pojezierza Mazurskiego II. *Fragm. faun.*, Warszawa, **13**: 115–130.
- HUCULAK S. 1966b. *Aphis erigerontis* HOLMAN, 1966 (*Homoptera, Aphididae*) eine für die polnische Fauna neue Art. *Ann. zool.*, Warszawa, **23**: 483–493.
- HUCULAK S. 1967. Materiały do fauny mszyc (*Homoptera, Aphidodea*) okolic Rzeszowa i Przemysła. *Fragm. faun.*, Warszawa, **13**: 231–248.
- JUDENKO E. 1930. Materiały do fauny mszyc (*Aphididae*) okolicy Puław z uwzględnieniem biologii. *Pol. Pismo ent.*, Lwów, **9**: 129–186.
- JUDENKO E. 1931. Materiały do fauny mszyc (*Aphididae*) okolicy Puław z uwzględnieniem biologii. 2. *Pol. Pismo ent.*, Lwów, **10**: 102–118.
- KRZYWIEC D. 1962. Morphology and Biology of *Mimeuria ulmiphila* (DEL GUERCIO) (*Homoptera, Aphidina*) Part. I. *Bull. Soc. Amis Sci. Poznań (D)*, Poznań, **3**: 63–97.
- MORDVILKO A. 1894–95. K faune i anatomii sem. *Aphididae* Priviljanskogo Kraja. *Rab. Lab. zool. Kab. varš. Univ.*, Warszawa, **1894**: 1–112, **1895**: 113–274.
- MÜLLER F. P. 1957. Die Hauptwirte von *Myzus persicae* (SULZ.) und von *Aphis fabae* SCOP. *Nachrbl. deutsch. PflSchDienst*, Berlin, N. F., **11**: 21–26.
- NEUMANN R. 1857. Die Blattläuse der Provinz Preussen. *Neue preuss. Prov.-bl.*, Königsberg, **11**: 170–178.
- RIECH F. 1927. Biologie und Faunistik ostpreussischer Blattläuse. *Schr. phys.-ök. Ges.*, Königsberg, **65**: 149–151.
- RÜBSAAMEN E. H. 1901. Bericht über meine Reisen durch die Tucheler Heide in den Jahren 1896 und 1897. *Schr. naturf. Ges. Dan.*, Danzig, **10**: 79–148.
- SZELEGIEWICZ H. 1958. Mszyce (*Homoptera, Aphidina*) okolic Bydgoszczy. *Fragm. faun.*, Warszawa, **8**: 65–95.
- SZELEGIEWICZ H. 1961a. Przyczynek do znajomości fauny mszyc (*Homoptera, Aphidina*) Suwalszczyzny. *Pol. Pismo ent.*, Wrocław, **31**: 67–76.

- SZELEGIEWICZ H. 1961b. Mszyce (*Homoptera, Aphidina*) okolic Bydgoszczy. II. *Fragm. faun.*, Warszawa, **9**: 45-56.
- SZELEGIEWICZ H. 1961c. Die polnischen Arten der Gattung *Chaitophorus* KOCH s. lat. (*Homoptera, Aphididae*). *Ann. zool.*, Warszawa, **19**: 229-351.
- SZELEGIEWICZ H. 1962a. Materiały do znajomości mszyc (*Homoptera, Aphidina*) Tatr i Podhala. *Acta zool. cracov.*, Kraków, **7**: 157-175.
- SZELEGIEWICZ H. 1962b. Materiały do poznania mszyc (*Homoptera, Aphididae*) Polski I. Podrodzina *Lachninae*. *Fragm. faun.*, Warszawa, **10**: 63-98.
- SZELEGIEWICZ H. 1963. Materiały do fauny mszyc (*Homoptera, Aphididae*) Polski. *Fragm. faun.*, Warszawa, **10**: 473-479.
- SZELEGIEWICZ H. 1964a. Mszyce (*Homoptera, Aphididae*) Doliny Nidy. *Fragm. faun.*, Warszawa, **11**: 233-254.
- SZELEGIEWICZ H. 1964b. Mszyce (*Homoptera, Aphidina*) okolic Bydgoszczy III. *Fragm. faun.*, Warszawa, **11**: 257-372.
- SZELEGIEWICZ H. 1965. Mszyce (*Homoptera, Aphididae*) nowe dla fauny Polski. *Fragm. faun.*, Warszawa, **12**: 31-42.
- SZELEGIEWICZ H. 1966. Uzupełnienia do fauny mszyc (*Homoptera, Aphididae*) Polski. *Fragm. faun.*, Warszawa, **12**: 429-455.

РЕЗЮМЕ

В работе приводится список 255 видов и подвидов тлей собранных в различных местах Польши, в том 5 [*Aphrastasia pectinatae* (CHOL.), *Phylloxera glabra* (HEYD.), *Therioaphis tenera* AIZENB., *Pterocomma pilosum* BUCKT., s. str., *Ovatomyzus calaminthae* (MACCH.)] новых для фауны Польши.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser gibt eine Artenliste der in verschiedenen Orten Polens gesammelten Blattläuse. Die Liste umfasst 255 Arten und Unterarten, von denen 5 [*Aphrastasia pectinatae* (CHOL.), *Phylloxera glabra* (HEYD.), *Therioaphis tenera* AIZENB., *Pterocomma pilosum* BUCKT., s. str., *Ovatomyzus calaminthae* (MACCH.)] für die polnische Fauna neu sind.

Redaktor pracy — dr A. Riedel

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa 1967
Nakład 1360+90 egz. Ark. wyd. 4,0, druk. 3. Papier druk. sat. kl. III. 80 g. Bl. Cena zł 14,—
Nr zam. 1079/67 — Wrocławska Drukarnia Naukowa — D-12